

Frumvarp til laga
um fullnustu refsinga.

(Lagt fyrir Alþingi á 131. löggjafarþingi 2004–2005.)

I. KAFLI

Stjórn og skipulag fangelsismála.

1. gr.

Yfirstjórn fangelsismála.

Dómsmálaráðherra fer með yfirstjórn fangelsismála.

2. gr.

Hlutverk fangelsismálastofnunar.

Fangelsismálastofnun sér um fullnustu refsinga og önnur verkefni í samræmi við ákvæði laga þessara og reglugerða sem settar eru samkvæmt þeim.

Fangelsismálastofnun hefur umsjón með rekstri fangelsa.

3. gr.

Vistun í fangelsi.

Í fangelsi er sá vistaður sem dæmdur er til fangelsisrefsingar, afplánar vararefsingu fésekta eða sætir gæsluvarðhaldi.

Gæsluvarðhaldsfanga má vista meðal afplánunarfanga ef einangrun telst ekki nauðsynleg.

Í sérstökum tilvikum má um skemmri tíma vista afplánunarfanga í fangageymslum lögreglu.

Heimilt er, ef aðstæður leyfa, að vista gæsluvarðhaldsfanga í skamman tíma í fangageymslum lögreglu, þó ekki lengur en í 4 sólarhringa, nema sérstakar ástæður séu fyrir hendi.

[Lögmannafélag Íslands:

Laganefnd LMFÍ gerir athugasemd við það, að heimilað er að vista gæsluvarðhaldsfanga meðal afplánunarfanga, ef einangrun telst ekki nauðsynleg, sbr. 2. mgr. 3. gr. frv. Að mati laganefndarinnar er grundvallarmunur á réttarstöðu þeirra, sbr. 2. mgr. 70. gr. stj.skr. og 2. mgr. 6. gr. MSE. Það er álit laganefndarinnar að vistun gæsluvarðhaldsfanga meðal

afplánunarfanga samrýmist vart ákvæðum 1. mgr. 68. gr. stjts.rk. og 3. gr. MSE.]

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

1. og 2. mgr. 3. gr.: MRSÍ mælir gegn því að gæsluvarðhaldsfangar verði vistaðir í fangelsi ásamt afplánunarföngum.

3. og 4. mgr. 3. gr.: Að mati MRSÍ er varhugavert að leyfa vistun gæsluvarðhaldsfanga í geymslum lögreglu í fjóra daga auk þess sem gert er ráð fyrir lengri vist ef sérstakar ástæður eru fyrir hendi. Í umsögn MRSÍ um fyrri útgáfu þessa frumvarps er kveðið á um hámarkstíma, 1-2 sólarhringa í mesta lagi, í fangageymslum lögreglu, hvort heldur sem um er að ræða afplánunarfanga eða gæsluvarðhaldsfanga. Því aðeins gæti slík vistun komið til greina að aðbúnaður væri sambærilegur við fangelsi.]

4. gr.

Forstjóri fangelsismálastofnunar.

Ráðherra skipar forstjóra fangelsismálastofnunar til fimm ára í senn. Forstjóri skal vera lögfræðingur. Forstjóri ræður aðra starfsmenn stofnunarinnar.

5. gr.

Forstöðumaður fangelsis.

Ráðherra skipar forstöðumann fangelsis til fimm ára í senn. Heimilt er að fleiri en ein stofnun heyri undir sama forstöðumann.

[Háskóli Íslands, félagsvísindadeild:

Gera þarf kröfur um menntun forstöðumanns fangelsa en skv. frumvarpinu eru engar sérstakar menntunarkröfur gerðar. Ábyrgð þeirra er mikil sem kemur m.a. inn á þau almennu sjónarmið sem reifuð eru hér á undan og því er eðlilegt að miða við að forstöðumenn hafi menntun á sviði félagsvísinda eða stjórnunar.]

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Hér væri æskilegt að tilgreina hverjar kröfur skuli gerðar um menntun forstöðumanna fangelsa. Í nútímaþjóðfélagi ætti að gera kröfu um háskólamenntun til slíks starfs og jafnframt að áskilja að viðkomandi hafi lokið prófi frá Fangavarðaskóla ríkisins og notið tiltekinnar fræðslu um mannréttindi.]

[Aðgát:

Engar kröfur eru gerðar til kunnáttu eða hæfni forstöðumanns fangelsis. Slíkt er óhæft með tilliti til hinna miklu valda og áhrifa sem í starfinu felast. Gera verður kröfu um að fangelsisstjóri sé með menntun á sviði sálfræði, félagsfræði, lögfræði eða á sviði annarra mannlegra fræða.]

6. gr.

Fangaverðir.

Forstjóri fangelsismálastofnunar skipar fangaverði til fimm ára í senn. Áður en fangavörður er skipaður skal hann hafa lokið prófi frá Fangavarðaskóla ríkisins. Forstöðumaður fangelsis ræður aðra starfsmenn.

Fangaverðir mega hvorki gera verkfall né taka þátt í verkfallsboðun.

Fangaverðir eiga rétt á bótum fyrir meiðsli og tjón sem þeir verða fyrir vegna starfs síns.

[Háskóli Íslands, félagsvísindadeild:

Æskilegt er að þeir sem ráðnir eru til fangavarðastarfa hafi menntun á sviði félagsvísinda auk þess að hafa lokið prófi frá Fangavarðaskóla ríkisins.]

[Lögmannafélag Íslands:

Ákvæði 3. mgr. Um bótarétt fangavarða er ónákvæmt. Þannig er t.a.m. ekki víkið að því hver eigi að greiða bæturnar, á hvaða grunni þær skuli byggðar, afmörkun bótaskyldunnar er óljós, sbr. orðalagið "... vegna starfs síns" o.s.frv.]

7. gr.

Heimild til valdbeitingar.

Starfsmönnum fangelsa er heimilt að beita valdi við framkvæmd skyldustarfa sinna ef það telst nauðsynlegt til:

1. að koma í veg fyrir stök,
2. að verjast yfirvofandi árás, yfirbuga grófa mótspyrnu, að hindra að fangi skaði sjálfan sig eða aðra og til að koma í veg fyrir skemmdarverk,
3. að framkvæma fyrirskipaðar aðgerðir sem þörf er á að framkvæma þegar í stað og fangi hafnar eða lætur ógert að fylgja fyrirmælum um.

Valdbeiting getur falist í líkamlegum tókum eða beitingu viðeigandi varnartækja.

Kalla skal til lækni eftir valdbeitingu ef grunur er um að hún hafi valdið skaða, ef um sjúkdóma er að ræða eða ef fangi óskar sjálfur lækniástoðar.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

MRSÍ fangar því að heimild til valdbeitingar hafi verið þrengd umtalsvert frá fyrra frv. Skrifstofan telur þó enn nauðsynlegt að í ákvæðinu komi fram að valdi skuli aldrei beitt umfram brúnustu þörf og sé því beitt skuli sú ákvörðun rökstudd og bókuð, sbr. 63. gr. Evrópureglanna frá 1987.]

8. gr.

Þagnarskylda.

Starfsmönnum fangelsismálastofnunar, fangavörðum og öðrum sem starfa í fangelsum ber þagnarskylda um atvik sem þeim verða kunn í starfi sínu eða vegna starfs síns og leynt eiga að fara vegna lögmætra almanna- eða einkahagsmuna. Þagnarskyldan tekur til upplýsinga um einkahagi fanga og þeirra sem þeim tengjast og sem eðlilegt er að leynt fari, upplýsinga er varða öryggi fangelsa og annarra upplýsinga sem leynt skulu fara samkvæmt lögum, starfsreglum eða eðli máls. Þagnarskyldan helst þótt látið sé af starfi.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Sjálfsgagt að kveða á um þagnarskyldu um einkahagi bæði fanga og starfsmanna fangelsa, persónulegar aðstæður þeirra og ýmis atvik sem upp kunna að koma innan múranna.

MRSÍ mælir með því að kveðið verði á um utanaðkomandi eftirlit með starfsemi fangelsa og stofnana þar sem fangar eru vistaðir (sbr. vangaveltur um hvernig starfsmenn geti komið á framfæri athugasemdum um atvik eða starfshætti í fangelsum sem þeir kunna að telja brot á réttindum fanga).]

II. KAFLI

Fullnusta óskilorðsbundinna fangelsisrefsinga o.fl.

9. gr.

Almennt.

Fangelsismálastofnun tekur við refsidómum til fullnustu frá ríkissaksóknara.

10. gr.

Tilkynning um afplánun.

Óskilorðsbundna fangelsisrefsingu skal fullnusta þegar eftir að dómur berst fangelsismálastofnun.

Nú er dómþoli ekki þegar í fangelsi og skal fangelsismálastofnun þá tilkynna

honum bréflaga, með sannanlegum hætti, og að minnsta kosti með þriggja vikna fyrirvara hvenær og hvar honum ber að mæta til afplánunar. Mæti dómþoli ekki til afplánunar á tilskildum tíma felur fangelsismálastofnun lögreglu að handtaka hann og færa í fangelsi. Komi dómþoli sér hjá því að mæta til afplánunar kann það að hafa áhrif á framgang afplánunar.

Nú er dómþoli í gæsluvarðhaldi og skal hann þá þegar hefja afplánun refsingarinnar nema rannsóknarhagsmunir bjóði annað. Afpláni dómþoli aðra fangelsisrefsingu skal síðari fangelsisrefsingin afplánuð í beinu framhaldi.

Heimilt er að láta dómþola hefja afplánun án boðunar eða áður en afplánun á að hefjast samkvæmt boðun fremji hann refsiverðan verknað á ný, hætta er talin á að hann reyni að koma sér undan refsingu eða almannahagsmunir mæla með því.

Nú óskar dómþoli eftir að hefja afplánun refsingar fyrr en áætlað er og skal þá orðið við slíkri beiðni ef unnt er.

[Trúnaðarráð fanga á Kviabryggju:

Væri í lófa lagið að geta um það í 10. gr. að FMS beri skylda til að tilkynna dómþola það í boðun til afplánunar að hann geti átt á rétt á því að sækja um samfélagsþjónustu. Einnig teljum við rétt að geta þess í greininni að FMS beri einnig skylda til að afhenda dómþola upplýsingar og umsóknareyðublað um mögulega afplánun dómþola með samfélagsþjónustu. Vísa til 1. tl. 28. gr. frv. í þessu sambandi.]

11. gr.

Frestun afplánunar og náðun.

Nú leitar dómþoli eftir því að afplánun verði frestað og er fangelsismálastofnun þá heimilt að veita stuttan frest mæli sérstakar ástæður með því. Slíkur frestur getur ekki orðið lengri en þrjú mánuðir í heild. Við mat á því hvort fresta skuli afplánun skal taka mið af alvarleika afbrots dómþola, sakarferli, persónulegum högum hans, hversu langt er um liðið síðan afbrot var framið og öðrum þáttum er máli kunna að skipta. Synja skal um frest ef beiðni er fyrst borin fram eftir að afplánun á að vera hafin samkvæmt boðun.

Nú fer dómþoli fram á náðun af refsingunni og skal þá fresta fullnustu hennar ef hún er ekki þegar hafin þar til slík beiðni er afgreidd enda hafi beiðnin komið fram eigi síðar en hálfum mánuði áður en afplánun skal hefjast. Beiðni um náðun frestar ekki fullnustu sé dómþoli þegar í afplánun samkvæmt annarri refsingu.

Ekki skal fresta fullnustu vegna itrekaðrar beiðni um náðun nema að í nýju

beiðninni komi fram veigamiklar upplýsingar sem ekki var unnt að koma á framfæri áður og sérstakar ástæður mæli með að afplánun verði frestað.

Frestur samkvæmt þessari grein er bundinn því skilyrði að dómþoli fremji ekki refsiverðan verknað. Heimilt er að setja frekari skilyrði fyrir veitingu frests.

Nú rýfur dómþoli skilyrði fyrir fresti og getur fangelsismálastofnun þá ákveðið að hann skuli hefja afplánun án fyrirvara. Sama gildir ef dómþoli gefur rangar upplýsingar í beiðni um frestun.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

1. mgr. 11. gr.: MRSÍ leggur til að í lok þessarar málsgreinar verði bætt við: “... **nema sérstakar ástæður réttlæti frestun.**” Síðasta setning málsgreinarinnar er full afdráttarlaus og gefur enga möguleika til undantekninga, hversu brýnar ástæður sem kunna að vera fyrir hendi.

4. mgr. 11. gr.: Spurning er hvort ekki væri glegggra að orða málsgreinina svo: “**Frestur samkvæmt þessari grein er bundinn því skilyrði að dómþoli fremji ekki aftur refsiverðan verknað.**”]

12. gr.

Hlé á afplánun.

Afplánun skal vera samfelld. Þó er heimilt að gera hlé á afplánun ef sérstakar ástæður mæla með því. Hléið skal bundið skilyrði um að aðili gerist ekki brotlegur meðan á því stendur.

13. gr.

Strok.

Strjúki fangi úr afplánun refsivistar telst tími frá stroki, og þar til fangi er settur í fangelsi á ný, ekki til refsitímans.

14. gr.

Ákvörðun um vistunarstað.

Fangelsismálastofnun ákveður í hvaða fangelsi afplánun skuli fara fram. Við ákvörðunina skal tillit tekið til aldurs, kynferðis og brotaferils fangans og þyngdar refsingar auk þeirra sjónarmiða sem gilda um vistun í hverju fangelsi fyrir sig.

Fangelsismálastofnun getur látið færa fanga milli fangelsa eða frá stofnun til fangelsis. Við slíkan flutninga skal, eftir því sem aðstæður leyfa, hafa hliðsjón af

búsetu fanga og fjölskyldu hans. Fanga skal tilkynnt fyrir fram um slíkan flutning með minnst sólarhrings fyrirvara og gerð grein fyrir ástæðum flutnings, nema hann teljist nauðsynlegur af öryggisástæðum, vegna heilbrigðis fanga, til að fyrirbyggja ofbeldi, hafi fangi gerst sekur um gróft agabrot, eða fyrir liggi rökstuddur grunur um að fangi hafi fikniefni eða ólögmat lyf undir höndum. Fanga er heimilt að láta aðstandendur sína og lögmann vita af flutningi milli fangelsa.

Forstöðumaður fangelsis getur í öryggisskyni eða vegna sérstakra aðstæðna tekið ákvörðun um að flytja fanga á milli deilda og klefa. Ekki er skylt að gefa fanga kost á að tjá sig áður en slík ákvörðun er tekin en gæta skal hagsmuna fangans í því sambandi.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

1. mgr. 14. gr.: Í þessari grein þyrfti að taka skýrar af skarið með að ungir brotamenn ættu ekki að afplána refsingu með fullorðnum fönngum, sbr. 10. gr. SBSR. Væri æskilegt að afmarka nánar í frv. meðferð ungra fanga. Ber að hafa í huga þau áhrif sem eldri fangar kunna að hafa á unga fanga sem ekki hafa áður komist i kast við lögin. Sérstaklega þyrfti að hvetja unga fanga til náms eða starfsþjálfunar meðan á afplánun stendur og aðstoða þá til þess og stuðla þannig að því að fangelsisvistin geti orðið þeim uppbyggileg að því marki sem unnt er.

2.-3. mgr. 14. gr.: Þar sem fjallað er um flutning fanga frá einu fangelsi til annars meðan á afplánun stendur væri æskilegt að taka fram að hann skuli vera sem minnst áberandi og fara fram af eins mikilli tillitssemi og nærgætni við fangann og unnt er .... Einnig nefnt að gefa fanga kost á að tjá sig áður en flutningur hefst og einnig æskilegt að kveða skýrt á um að fangar geti jafnframt vísað ákvörðunum þar um til ráðuneytisins.]

15. gr.

Vistun á sjúkrahúsi o.fl.

Nú er fangi vistaður á sjúkrahúsi um stundarsakir eða allan refsitímann og getur fangelsismálastofnun þá leitað sérfræðiálits um nauðsyn og tilhögun slíkrar vistunar.

Fangelsismálastofnun getur leyft að fangi sé vistaður um stundarsakir eða allan refsitímann á heilbrigðis- eða meðferðarstofnun. Fangelsismálastofnun getur sett sérstök skilyrði fyrir vistun fanga þar.

16. gr.

Upphaf fullnustu í fangelsi.

Þegar fangi hefur afplánun skal skrá upphafs- og lokadag afplánunar.

Læknir skal skoða fanga við upphaf afplánunar. Skrá skal upplýsingar um heilsufar, sjúkrasögu og upplýsingar um persónulega hagi fanga og hverja fangi óskar eftir að haft sé samband við ef þurfa þykir vegna hagsmuna hans. Þá skal taka andlitsmyndir af fanga.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Skoðun læknis og skráning upplýsinga mjög til bóta frá fyrra frv.]

17. gr.

Meðferðar- og vistunaráætlun o.fl.

Við upphaf afplánunar skal afhenda fanga og kynna, á því tungumáli sem hann skilur, samantekt um þær reglur sem um afplánun gilda, um réttindi og skyldur fanga, vinnu og nám sem föngum stendur til boða, reglur viðkomandi fangelsis, hvaða háttsemi varðar agaviðurlögum, um meðferð slíkra mála, upplýsingar um hvert fangi geti skotið ákvörðunum er varða fullnustu refsingarinnar og upplýsingar um heimild til að beina kvörtun til umboðsmanns Alþingis, svo og rétt fanga til að hafa samband við lögmann.

Fangelsismálastofnun skal í samvinnu við fanga gera meðferðar- og vistunaráætlun sem skal endurskoða eftir atvikum meðan á afplánun stendur.

Við upphaf afplánunar skal heimila fanga að tilkynna aðstandendum sínum og lögmanni um afplánunina nema ástæða sé til að ætla að það hafi áhrif á öryggi eða almenna reglu í fangelsinu eða brýnar ástæður mæli því í mót. Þá skal fanga gerð grein fyrir lokum afplánunar og reglum um reynslulausn.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

2. mgr. 17. gr.: Jákvæð nýlunda.

3. mgr. 17. gr.: Að mati MRSÍ felur málsgreinin í sér nokkuð víðtækar heimildir til að hindra að fangi geti tilkynnt aðstandendum sínum og lögmanni um að afplánun sé hafin en það eru grundvallarréttindi fanga að geta tilkynnt aðstandendum og lögmanni sínum um upphaf afplánunar. Ákvæðið felur í raun í sér að hægt væri að halda fanga innan fangelsismúra með leynd.]

18. gr.

Vinna í fangelsi.

Fanga er rétt og skylt, eftir því sem aðstæður leyfa, að stunda vinnu eða aðra viðurkennda starfsemi í fangelsi.

Forstöðumaður fangelsis ákveður hvaða vinnu fanga er falið að inna af hendi. Við ákvörðun um vinnu fanga skal tekið tillit til aðstæðna hans og óska eftir því sem unnt er.

Fanga er heimilt að útvega sér aðra vinnu en greinir í 1. og 2. mgr. að fengnu samþykki forstöðumanns fangelsis. Forstöðumaður fangelsis getur heimilað fanga að uppfylla vinnuskyldu sína í klefa sínum ef aðstæður leyfa og aðrar ástæður mæla ekki gegn því.

Fangi skal vinna alla virka daga nema laugardaga. Vinna skal að jafnaði innt af hendi frá kl. 8 til kl. 17, þó þannig að daglegur vinnutími verði að jafnaði ekki lengri en átta klukkustundir. Vinnu sem tengist rekstri fangelsis má inna af hendi utan dagvinnutíma.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Æskilegt að kveða á um að störf, sem fanga séu falin, megi hvorki vera andstæð lögum eða góðu siðferði né til þess fallin að skerða réttindi annarra fanga.]

19. gr.

Nám og starfsþjálfun.

Fangi skal eiga kost á að stunda nám, starfsþjálfun eða taka þátt í annarri starfsemi sem fram fer í fangelsi eftir því sem unnt er og hann telst hæfur til.

Reglubundið nám kemur í stað vinnuskyldu. Hver kennslustund jafngildir einni klukkustund í vinnu.

Stundi fangi ekki nám með eðlilegum hætti getur skólameistari, að höfðu samráði við forstöðumann, ákveðið að víkja fanga úr námi. Fangelsi útvegar og greiðir fyrir kennslubækur vegna náms í fangelsi og eru þær eign fangelsis.

[Alþjóðahúsið ehf.:

Hér vaknar spurning um mat á hæfi fanganna til náms og annarrar þátttöku í starfsemi fangelsisins. Leggur Alþjóðhús til að kveðið verði sérstaklega á um rétt erlendra fanga til íslenskukennslu og annarrar aðstoðar til að gera þeim kleift að nýta sér þann rétt sem þeim ber samkvæmt ákvæðinu.]

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Mikilvægt að nánar sé skilgreint hver meti hæfi fanga til að stunda nám, starfsþjálfun eða taka þátt í annarri starfsemi sem fram fer í fangelsi. Æskilegt að bjóða erlendum föngum íslenskukennslu og föngum sem eiga við námsörðugleika að etja eða stríða við fötlun af e-u tagi náms- eða annars konar séraðstoð.]

20. gr.

Þóknun og dagpeningar.

Fanga skal greiða þóknun fyrir ástundun vinnu eða náms. Sé ekki unnt að útvega fanga vinnu, eða hann getur samkvæmt læknisvottorði ekki sinnt vinnuskyldu, skal hann fá greidda dagpeninga fyrir þá daga sem hann hefði ella unnið.

Fangelsismálastofnun ákveður fjárhæð dagpeninga og skal hún miðast við að fangi eigi fyrir brýnustu nauðsynjum til persónulegrar umhirðu.

Fangi sem á kost á vinnu, eða útvegar sér hana sjálfur, fær ekki dagpeninga. Sama gildir um fanga sem vikið er úr vinnu eða neitar að vinna án gildrar ástæðu.

[Trúnaðarráð fanga á Kvíabryggju:

Vangaveltur um orðalagsbreytingu, sbr. nú talað um þóknun í stað vinnulauna. Vegna þessara orðalagsbreytinga á “vinnulaunum” fanga vakna upp spurningar um hvernig slysatryggingum fanga verði háttáð ef aðgreina á vinnu í fangelsum frá vinnu á almennum vinnumarkaði. Sérstaklega er þetta umhugsunarefni ef fangar teljast ekki lengur launþegar skv. lagalegri merkingu þess orðs en í 24. gr. 1. 117/1993 um almannatryggingar er tæmandi talning á þeim sem teljast slysatryggðir. Skv. a. lið 1. mgr. 24. gr. laganna eru launþegar sem starfa hér á landi slysatryggðir. **Það er mat okkar að þetta þurfi að vera skýrt og óumdeilanlegt og því þörf á að taka sérstaklega fram í samhengi við 18. og 20. gr. þessa lagafrumvarps að fangar skuli vera slysatryggðir við vinnu.]**

[Aðgát:

Fram til þessa hafa fangar einungis fengið dagpeninga á þeim dögum sem teljast vinnudagar í fangelsinu. Ákvarða þarf dagpeninga fyrir alla daga.]

21. gr.

Greiðsla skaðabóta.

Þóknun fyrir ástundun vinnu eða náms í fangelsi og dagpeninga fanga má taka til greiðslu á skaðabótum eða öðrum útgjöldum sem fangi verður ábyrgur fyrir meðan á afplánun stendur, þar á meðal fyrir skuldum sem hann hefur stofnað til við fangelsi.

Þó skal ekki heimilt að taka meira en helming af þóknun fanga eða fjórðung af dagpeningum til slíkra greiðslna.

[Aðgát:

Óhæft er að heimila að taka dagpeninga fanga til greiðslu skaðabóta. Varla er hægt að svipta menn virðingu sinni eða tækifæri til persónulegrar umhirðu.]

22. gr.

Heilbrigðisþjónusta í fangelsum.

Í fangelsum skulu fangar njóta sambærilegrar heilbrigðisþjónustu og almennt gildir, auk þeirrar sérstöku heilbrigðisþjónustu sem lög og reglur um fanga segja til um. Að höfðu samráði við fangelsismálastofnun sér heilbrigðis- og tryggingamálaráðuneytið um og ber ábyrgð á heilbrigðisþjónustu við fanga í fangelsum.

[Aðgát:

Heilbrigðisþjónusta í fangelsum er til háborinnar skammar. Nauðsynlegt er að gera umtalsverðar umbætur á tannlæknaþjónustu.]

23. gr.

Dvöl ungbarna í fangelsum.

Eigi kona ungbarn við upphaf afplánunar, eða fæði hún barn í afplánun, má heimila henni í samráði við barnaverndarnefnd að hafa það hjá sér í fangelsi.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Væri til bóta ef aðstaða þeirra kvenfanga sem hafa börn sín hjá sér í fangelsum væri nánar skilgreind.]

24. gr.

Fullnusta utan fangelsis.

Fangelsismálastofnun getur leyft fanga að ljúka afplánun utan fangelsis, enda stundi hann vinnu eða nám sem fangelsismálastofnun hefur samþykkt og er liður í aðlögun hans að samfélaginu á ný, búi á sérstakri stofnun eða heimili sem stofnunin hefur gert samkomulag við og sé þar undir eftirliti.

Fangelsismálastofnun setur nánari reglur um forsendur og skilyrði slíkrar vistunar. Skal fangi samþykkja skriflega skilyrði fyrir vistuninni.

Fangi skal sjálfur greiða gjöld sem slík stofnun eða heimili innheimtir hjá vistmönnum.

25. gr.

Rof á skilyrðum vistunar utan fangelsis.

Þegar fangi stundar ekki þá vinnu eða nám sem var forsenda vistunar utan fangelsis, eða strjúki hann frá stofnun eða heimili, brjóti reglur þess eða rjúfi skilyrði fyrir vistun, getur fangelsismálastofnun ákveðið að hann verði fluttur aftur í afplánun í fangelsi. Sama gildir telji stofnun eða heimili brostnar forsendur fyrir áframhaldandi dvöl fanga þar.

Gefa skal fanga kost á að tjá sig áður en ákveðið er að flytja hann í fangelsi á ný nema brotið sé þess eðlis að flutningur þoli enga bið.

26. gr.

Lok afplánunar.

Fangi sem afplánar óskilorðsbundna fangelsisrefsingu skal látinn laus kl. 8 að morgni þess dags sem afplánun lýkur. Heimilt er að láta fanga lausan á öðrum tíma þegar um brottvísun úr landi er að ræða.

Fangi sem afplánar vararefsingu fésekta skal látinn laus á sama tíma sólarhrings og afplánun hófst.

27. gr.

Samfélagsþjónusta.

Þegar maður hefur verið dæmdur í allt að sex mánaða óskilorðsbundið fangelsi er heimilt, ef almannahagsmunir mæla ekki gegn því, að fullnusta refsinguna með ólaunaðri samfélagsþjónustu, minnst 40 klukkustundir og mest 240 klukkustundir.

Þegar um fangelsisrefsingu er að ræða samkvæmt fleiri en einum dómi má samanlögð refsing eigi vera lengri en níu mánuðir, þó þannig að óskilorðsbundinn hluti refsingarinnar sé ekki lengri en sex mánuðir.

Þegar hluti fangelsisrefsingar er skilorðsbundinn má heildarrefsing samkvæmt dóminum eigi vera lengri en níu mánuðir, þó þannig að óskilorðsbundinn hluti refsingarinnar sé ekki lengri en sex mánuðir.

[Fangelsismálastofnunun ríkisins:

Lagt er til að ákvæði 1. mgr. 27. gr. hljóði svo:

Þegar maður hefur verið dæmdur í allt að sex mánaða óskilorðsbundið fangelsi er heimilt, ef almannahagsmunir mæla ekki gegn því, að fullnusta

refsinguna með ólaunaðri samfélagsþjónustu; minnst 40 klukkustundir og mest 240 klukkustundir. *Fangelsismálastofnun getur ákveðið að hluti refsingarinnar sé fullnustaður með viðtalsmeðferð.*]

28. gr.

Skilyrði samfélagsþjónustu.

Skilyrði þess að samfélagsþjónusta komi til álita eru:

1. Að dómþoli hafi óskað eftir því skriflega við fangelsismálastofnun eigi síðar en viku áður en hann átti upphaflega að hefja afplánun fangelsisrefsingar.
2. Að dómþoli eigi ekki mál til meðferðar hjá lögreglu, ákærvaldi eða dómstólum þar sem hann er kærður fyrir refsiverðan verknað.
3. Að dómþoli teljist hæfur til samfélagsþjónustu.
4. Að dómþoli afpláni ekki fangelsisrefsingu eða sæti gæsluvarðhaldi.

Áður en metið er hvort dómþoli teljist hæfur til að gegna samfélagsþjónustu og þ.m.t. hvort líklegt sé að hann geti innt samfélagsþjónustuna af hendi skal fara fram athugun á persónulegum högum hans. Mæti dómþoli ekki til viðtals í þessu skyni skal almennt synja beiðni um samfélagsþjónustu.

Þegar fangelsisrefsing er fullnustuð með samfélagsþjónustu jafngildir 40 klukkustunda samfélagsþjónusta eins mánaðar fangelsisrefsingu. Hafi gæsluvarðhald komið til frádráttar fangelsisrefsingu skal taka tillit til þess við útreikning á fjölda klukkustunda.

[Trúnaðarráð fanga á Kvíabryggju:

*Orðalagið í **2. tl. 1. mgr. 28. gr.** “kærður fyrir refsiverðan verknað” gefur tilefni til eftirfarandi vangaveltna:

- Hvað ef við afgreiðslu FMS á umsókn dómþola um samfélagsþjónustu kemur í ljós að lögð hefur verið fram kæra á hendur dómþola sem á ekki við nein rök að styðjast og/eða leiðir ekki til útgáfu ákæru?
- Meginreglan um að maður teljist saklaus uns sekt er að fullu sönnuð.
- Verður að fara varlega í að synja umsækjendum um samfélagsþjónustu vegna þeirrar ástæðu einnar að dómþoli eigi óafgreidda kæru hjá lögreglu.
- Er ekki rétt að leggja það í hendur FMS að hún geri athugun á því hjá þeirri stofnun sem hefur kærana til meðferðar hvort líklegt þyki að ákæra verði gefin út á grundvelli kærunnar?

Það er því niðurstaða okkar og **tilmæli** að orðalag 2. tl. 1. mgr. 28. gr. og þ.a.l. 2. mgr. 31. gr. frumvarpsins geti verið með öðrum hætti: Að dómþoli eigi ekki mál til meðferðar hjá lögreglu, ákærvaldi eða dómstóli þar sem

hann er sakaður eða grunaður með óyggjandi (ótvíræðum) hætti um refsiverðan verknað.

*Við viljum benda á **4. tl. 1. mgr. 28. gr.** Nýi töluliðurinn gerir ráð fyrir að dómþoli eigi ekki rétt á afplánun með samfélagsþjónustu ef hann er í fangelsisafplánun eða sætir gæsluvarðhaldi. *Ýmsar vangaveltur um þau tilvik þegar dómþoli hefur hlotið óskilorðsbundinn fangelsisdóm (aðalrefsing) og fésektardóm (þar sem fangelsisrefsing er til vara) í einni og sömu dómsniðurstöðunni ... Síðan segir:* Ef dómþoli er svo óheppinn að vera nákvæmlega á þeim tímapunkti (*þ.e. þeim tímapunkti þegar hann fær boð um afplánun á vararefsingu v/fésektar*) í fangelsisafplánun v/aðalrefsingar er honum enn frekar refsað með að þurfa að sitja áfram innan veggja fangelsis vegna 4. tl. 1. mgr. 28. gr. Ef hann hefur aftur á móti lokið við afplánun á aðalrefsingu og orðinn frjálms maður á ný þegar honum berst tilkynning um afplánun á vararefsingu þá er ekkert því til fyrirstöðu að afplána vararefsinguna með samfélagsþjónustu.

Fjalla um venjuhelgaða framkvæmd hjá FMS á afgreiðslu beiðna um samfélagsþjónustu og lögfestingu þeirrar framkvæmdar. Finnst okkur það alfarið vinna gegn breyttum viðhorfum til fangelsismála og þeim nýja tóni sem sleginn hefur verið með framlagningu þessa frumvarps.

Tillaga: Er ekki réttlæt看legt og í samræmi við þann nýja tón sem sleginn er í frumvarpinu að dómþoli eigi rétt á því að afplána vararefsingu fésekta með samfélagsþjónustu í beinu framhaldi af afplánun í fangelsi á óskilorðsbundinni refsingu svo fremi að sjálfsögðu að dómþoli teljist hæfur til að gegna samfélagsþjónustu skv. öðrum skilyrðum um samfélagsþjónustu? *Nefna ýmis dæmi þessu til skýringar þar sem leitast er við að sýna fram á það sé greinilega háð duttlungum og/eða verkhraða stofnana refsivörslukerfisins hvernig dómþoli afplánar sína refsingu.*

Það er **tillaga okkar** að nefndarmenn allsherjarnefndar hugi vel að þessu atriði og kanni þann möguleika að nema alfarið á brott þessa tillögu um lögfestingu 4. tl. 1. mgr. 28. gr. eða a.m.k. hugi að því að koma á undanþáguheimild þannig að heimila megi samfélagsþjónustu á eftirstöðvum þeirrar refsingar sem afplánað er í fangelsi.]

29. gr.

Ákvörðun um samfélagsþjónustu.

Fangelsismálastofnun ákveður hvort fangelsisrefsing verði fullnustuð með samfélagsþjónustu og hvaða samfélagsþjónustu dómþoli sinni í hverju tilviki. Sama gildir um á hve löngum tíma samfélagsþjónusta skuli innt af hendi en sá tími skal þó aldrei vera skemmri en tveir mánuðir.

Þegar skal hafna umsókn um samfélagsþjónustu ef umsækjandi uppfyllir ekki

skilyrði skv. 1., 2. og 4. tölul. 1. mgr. 28. gr. Ef sérstakar ástæður mæla með er þó heimilt að víkja frá þeim skilyrðum.

Þegar umsókn er tekin til efnislegrar meðferðar skal fresta fullnustu fangelsisrefsingar þar til ákvörðun um afgreiðslu hennar liggur fyrir, enda fremji dómþoli ekki refsiverðan verknað á þeim tíma.

[Lögmannafélag Íslands:

Laganefndin telur það vera álítaefni, hvort ekki sé rétt að láta dómstólum eftir ákvörðunarvald um það, hverjir fái tækifæri til þess að afplána refsingu sína í forni samfélagsþjónustu, fremur en fangelsisþjónustu.]

30. gr.

Skilyrði í samfélagsþjónustu.

Samfélagsþjónusta skal bundin eftirfarandi skilyrðum:

1. Að dómþoli gerist ekki sekur um refsiverðan verknað á þeim tíma sem samfélagsþjónusta er innt af hendi.
2. Að dómþoli sæti umsjón og eftirliti fangelsismálastofnunar eða annars aðila sem hún ákveður þegar samfélagsþjónusta er innt af hendi.

Auk þess má ákveða að samfélagsþjónusta verði bundin eftirfarandi skilyrðum:

1. Að dómþoli hlíti fyrirmælum umsjónaraðila um dvalarstað, menntun, vinnu, umgengni við aðra menn og iðkun tórstundastarfa.
2. Að dómþoli neyti ekki áfengis eða ávana- og fíkniefna.

Heimilt er að krefjast þess að dómþoli undirgangist rannsókn á öndunarsýni eða blóð- og þvagrannsókn ef ástæða er til að ætla að hann hafi brotið gegn skilyrði 2. tölul. Synjun dómþola á slíkri rannsókn gildir sem rof á skilyrðum samfélagsþjónustu.

Áður en fullnusta á fangelsisrefsingu með samfélagsþjónustu hefst skal kynna dómþola itarlega þær reglur sem gilda um samfélagsþjónustu og staðfesting hans fengin á því að hann vilji hlíta þeim. Sama gildir um viðbrögð við brotum á þessum reglum.

31. gr.

Rof á skilyrðum samfélagsþjónustu.

Nú rýfur dómþoli skilyrði samfélagsþjónustu eða sinnir henni ekki með fullnægjandi hætti og ákveður þá fangelsismálastofnun hvort skilyrðum hennar skuli breytt, hvort tími sem samfélagsþjónusta er innt af hendi skuli lengdur eða hvort refsing skuli afplánuð í fangelsi.

Nú er dómþoli kærður fyrir að hafa framið refsiverðan verknað eða telst ekki lengur

hæfur til að gegna samfélagsþjónustu, eftir að ákveðið er að fullnusta fangelsisrefsingu með samfélagsþjónustu, og getur fangelsismálastofnun þá ákveðið að ákvörðun um fullnustu með samfélagsþjónustu verði afturkölluð og að dómþoli afpláni refsinguna í fangelsi.

Þegar rof á skilyrðum samfélagsþjónustu eða meint afbrot er hvorki alvarlegt né ítrekað skal veita áminningu áður en ákveðið er að fangelsisrefsing skuli afplánuð í fangelsi.

Þegar ákveðið er skv. 1. eða 2. mgr. að fangelsisrefsing skuli afplánuð í fangelsi skal reikna tímalengd eftirstöðva út með hliðsjón af þeirri samfélagsþjónustu sem þegar hefur verið innt af hendi.

Þegar eftirstöðvar fangelsisrefsingar, sem að hluta hefur verið fullnustuð með samfélagsþjónustu, eru afplánaðar í fangelsi er heimilt að veita reynslulausn af eftirstöðvunum þannig að tími í samfélagsþjónustu teljist ekki með við útreikning á hlutfalli afplánunar.

[Fangelsismálastofnun ríkisins:

Lagt er til að 5. mgr. 31. gr. verði svohljóðandi:

Þegar eftirstöðvar fangelsisrefsingar, sem að hluta hefur verið fullnustuð með samfélagsþjónustu, eru afplánaðar í fangelsi er heimilt að veita reynslulausn af eftirstöðvunum þannig að $\frac{1}{2}$ og $\frac{2}{3}$ reiknast af óafplánuðum eftirstöðvum.]

[Dómstólaráð:

Verður ekki annað sagt en hér opinberist skýrlega eðli samfélagsþjónustu sem refsingar. Samkvæmt ákvæðinu er FMS falið að taka margar matskenndar ákvarðanir um hvernig skuli með fara rjúfi dómþoli skilyrði samfélagsþjónustu og hefur þá m.a. val um hvorri refsitgundinni, samfélagsþjónustu eða fangelsi, verði beitt. Að mati ráðsins eiga sömu sjónarmið þar við og þegar svo háttar til að dómþoli rýfur skilyrði reynslulausnar, sbr. 42. gr. alm.hgl. Sú málsmeðferð stjórnvalds, sem gert er ráð fyrir í 31. gr. vegna rofa á skilyrðum samfélagsþjónustu, er þannig í brýnni andstöðu við meðferð mála þegar reynir á hvort skilyrði reynslulausnar hafi verið rofin, en þegar um slíkt er að ræða er það í verkahring dómstóls að kveða á um hvort reynslulausn hafi verið rofin og hvaða afleiðingar það hefur. Hlýtur framangreint að vekja áltienar spurningar um hvort sú málsmeðferð, sem gert er ráð fyrir í 31. gr. , standist 70. gr. stj.skr. og 6. gr. MSE, sbr. lög nr. 62/1994. Sjá nánar umsögn Dómstólaráðs að neðan.]

III. KAFLI

Réttindi og skyldur fanga.

32. gr.

Vistun í klefa.

Fangi skal vera einn í klefa nema sérstakar ástæður eða húsrými komi í veg fyrir það og skal fangaklefi vera læstur að næturlagi svo sem nánar er tilgreint í reglum fangelsis. Fangelsismálastofnun getur ákveðið að klefar séu ólæstir í tilteknum fangelsum eða fangelsisdeildum eða í öðrum tilvikum þegar sérstakar ástæður mæla með.

33. gr.

Heimsóknir.

Fangi getur fengið heimsóknir í fangelsi, eigi sjaldnar en vikulega eftir ástæðum í fangelsi.

Forstöðumaður fangelsis getur leyft frekari heimsóknir og hvort fleiri en einn má heimsækja fanga hverju sinni.

Ef sérstakar ástæður eru fyrir hendi getur forstöðumaður bannað tilteknum mönnum að heimsækja fanga, enda sé ástæða til að ætla að heimsóknin verði misnotuð eða trufla ró, reglu eða öryggi í fangelsi. Slíka ákvörðun skal rökstyðja skriflega.

Fangi getur neitað að þiggja heimsóknir annarra en þeirra sem eiga við hann opinber erindi. Munir eða efni sem gestur hefur meðferðis og sem fanga er óheimilt að hafa í fangelsi skulu vera í vörslum fangelsis meðan á heimsókn stendur.

Heimilt er að leita á þeim sem heimsækja fanga. Leit getur annars vegar verið í ytri fötum og hins vegar líkamsleit, enda samþykki heimsóknargestur það. Samþykki hann það ekki má synja um heimsóknina eða láta hana fara fram undir eftirliti starfsmanns, í öðrum vistarverum fangelsis, sbr. 34. gr., eða með því að banna líkamlega snertingu gests og fanga.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Hér er vakin athygli á þeirri ríku áherslu sem Evrópuráðið leggur á mikilvægi þess að fangar geti haft samskipti við fjölskyldu og vini, og samfélagið í heild eftir því sem unnt er.

Gerð er athugasemd við 5. mgr. Til að fyrirbyggja handahófskenndar ákvarðanir ætti aðeins að heimila, að farið væri fram á slíka leit, að fyrir kægi rökstuddur grunur um að gesturinn hafi eitthvað það meðferðis sem ekki má berast fanganum. Skal slík ákvörðun kynnt og bæði rökstudd og bókuð. Líkamsleit á gestum mættu aðeins fangelsisstarfsmenn sama kyns

framkvæma. Æskilegt að taka fram að ákvarðanir um líkamsleit á gestum mætti kæra til ráðuneytis.]

34. gr.

Fyrirkomulag heimsókna.

Fangi tekur á móti heimsóknum í heimsóknarherbergi, sé slíkt herbergi til staðar, eða í klefa sínum.

Forstöðumaður fangelsis getur ákveðið í sérstökum tilvikum að heimsókn til fanga fari fram í öðrum vistarverum fangelsis. Ákvörðun um það skal bókuð og ástæða tilgreind.

Forstöðumanni fangelsis ber að skipuleggja aðstæður þannig að börn geti komið með í heimsóknir og að þeim sé sýnd nærgætni. Þurfi heimsókn að fara fram utan fangelsis vegna hagsmuna barns skal það gert á grundvelli álits barnaverndaryfirvalda eða annarra sérhæfðra aðila.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Ákvæðið mjög til bóta.]

35. gr.

Eftirlit með heimsóknum.

Heimsóknir til fanga skulu almennt fara fram án eftirlits.

Forstöðumaður fangelsis getur ákveðið að heimsókn skuli fara fram undir eftirliti ef nauðsynlegt þykir til að viðhalda góðri reglu og öryggi í fangelsi eða til að koma í veg fyrir refsiverðan verknað. Slík ákvörðun skal bókuð og rökstudd.

Sá sem heimsækir fanga og fangi sjálfur geta óskað eftir því að fangavörður verði viðstaddur heimsókn.

Heimsókn lögmanns til fanga skal ávallt vera án eftirlits nema lögmaður óski annars.

Heimilt er að rjúfa heimsókn ef það þykir nauðsynlegt til að viðhalda góðri reglu og öryggi í fangelsi eða til að koma í veg fyrir refsiverðan verknað.

36. gr.

Símtöl.

Fangi á rétt á símtölum við fólk utan fangelsis á þeim tímum dags sem reglur fangelsis segja til um. Heimilt er að takmarka fjölda símtala hvers og eins og lengd

þeirra ef nauðsynlegt reynist til að aðrir fangar fái notið þessa réttar. Símtöl til fanga í öðrum fangelsum eru bönnuð nema með samþykki forstöðumanns.

Heimilt er að hlusta á símtöl fanga ef það telst nauðsynlegt vegna almenns eftirlits, til að viðhalda góðri reglu og öryggi í fangelsi, til að koma í veg fyrir refsiverðan verknað eða til að vernda þann sem afleiðingar af broti fanga hafa bitnað á og þann sem vitnað hefur gegn fanga.

Ákvörðun um að hlusta á símtal skal tilkynnt fanga og ástæður hennar tilgreindar og bókaðar. Heimilt er að setja það skilyrði að símtalið fari fram á tungumáli sem fangavörður skilur en ella þýði túlkur samtalið.

Ekki er heimilt að hlusta á símtöl fanga við lögmann, opinberar stofnanir eða umboðsmann Alþingis.

Samkvæmt beiðni réttihafa símanúmers getur forstöðumaður fangelsis ákveðið að ekki verði hringt í símanúmerið úr fangelsi.

Fangi greiðir sjálfur kostnað við símtöl sín önnur en til lögmanns, dóms- og kirkjumálaráðuneytisins, umboðsmanns Alþingis og fangelsismálastofnunar.

[Lögmannafélag Íslands:

Ákvæði 3. mgr. takmarkar um of rétt þeirra fanga sem hafa annað móðurmál en íslensku. Nægjanlegt er að fangavörðum verði í þessu tilviki heimilað að kalla til túlk sem gæti hlýtt á símtal og þýtt fyrir fangavörð, sbr. niðurlag þessarar greinar. Þá er óljóst skv. 3. mgr. hvort tilkynna á fanga um hlutstun áður en símtal hefst eða eftir að því er lokið.]

[Aðgát:

Reynsla aðstandenda fanga á Íslandi af símatímum fangelsa er slæm. Engin ástæða til að takmarka símatíma fanga heldur, þvert á móti, skylda hann vera eins rúmur og nokkur kostur er.]

37. gr.

Bréfaskipti.

Fanga er heimilt að senda og taka við bréfum. Forstöðumaður fangelsis getur ákveðið að opna og lesa bréf til og frá fanga í viðurvist hans til að viðhalda góðri reglu og öryggi í fangelsi, til að fyrirbyggja refsiverðan verknað eða til að vernda þann sem afleiðingar af broti fanga hafa bitnað á og þann sem vitnað hefur gegn fanga. Forstöðumaður getur í sama tilgangi ákveðið að takmarka bréfaskipti fanga við ákveðna aðila eða stöðva sendingu bréfa til og frá fanga. Heimilt er að setja það

skilyrði að bréfaskipti fari fram á tungumáli sem fangavörður skilur en annars verði skjalabýðanda falið að þýða bréf.

Ekki skal skoða bréfaskipti milli fanga og lögmanns, opinberra stofnana eða umboðsmanns Alþingis.

Ákvörðun um að lesa bréf, eða leggja hald á það, skal tilkynnt fanga og ástæður hennar tilgreindar og bókaðar.

Þegar fangelsi útvegar bréfsfni eða umslög má það ekki bera með sér stimpil eða önnur einkenni sem af má ráða að sendandi sé vistaður í fangelsi.

Fangi skal sjálfur bera kostnað af bréfum sem hann sendir nema til lögmanns, fangelsismálastofnunar, opinberra stofnana eða umboðsmanns Alþingis.

[Lögmannafélag Íslands:

Heimild 1. mgr. takmarkar of rétt þeirra fanga em hafa annað móðurmál en íslensku. Nægjanlegt er að fangavörðum verði í þessu tilviki heimilað að kalla til skjalabýðanda sem gæti þýtt fyrir fangavörð, sbr. niðurlag 1. mgr.]

38. gr.

Aðgangur að fjölmiðlum.

Fangi skal að jafnaði eiga kost á að fylgjast með gangi þjóðmála með lestri dagblaða og í gegnum útvarp og sjónvarp.

Fangelsismálastofnun ákveður í samráði við forstöðumann fangelsis hvort heimila skuli fjölmiðlaviðtal við fanga. Slíkt skal ekki heimila ef það er andstætt almannahagsmunum eða hagsmunum brotaþola.

39. gr.

Útivera og tómstundir.

Fangi á rétt á útiveru og að iðka tómstundastörf, líkamsrækt og íþróttir í frítíma eftir því sem aðstæður í fangelsi leyfa í að minnsta kosti eina og hálf klukkustund á dag nema það sé ósamrýmanlegt góðri reglu og öryggi í fangelsi.

40. gr.

Erlendir fangar.

Erlendur fangi á rétt á að hafa samband við sendiráð lands síns eða ræðismann þess.

Nú er fangi ríkisfangslaus eða flóttamaður og skal fangelsi þá aðstoða hann við að hafa samband við fulltrúa innlendra eða alþjóðlegra stofnana sem gæta hagsmuna slíkra einstaklinga.

Erlendur fangi á rétt á túlki þegar honum er gerð grein fyrir réttindum sínum og skyldum í afplánun sé þess þörf.

[Alþjóðahúsið ehf.:

Að mati Alþjóðahúss mætti kveða skýlausar á um rétt erlends fanga á túlki. Eins og ákvæðið hljóðar nú felur það í sér mat á þörfinni fyrir túlk. Vekur spurningar um hver meti þörfina og hvort meginreglan ætti frekar að vera sú að erlendum föngum verði ætíð séð fyrir túlkþjónustu, þegar uplýsa á þá um réttindi þeirra og skyldur í afplánun. Undantekningar verði aðeins gerðar í þeim tilvikum að fangarnir tali reiprennandi íslensku (ensku, norðurlandamál?)]

[Lögmannafélag Íslands:

Laganefndin telur eðlilegt að mælt sé fyrir um það í lögum að erlendur fangi eigi skilyrðislausan rétt á túlki við tiltekna aðstæður, t.a.m. er honum er gerð grein fyrir réttindum sínum og skyldum, svo og ef hann við ræða við lögmann sinn eða láta reyna á rétt sinn til kæru eða kvörtunar, sbr. t.d. 2. mgr. 37. gr. frv.]

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Teldi það til bóta að ákvæði frv. varðandi erlenda fanga yrðu útfærð nánar, með hliðsjóna af tilmælum Evrópuráðsins frá 21. júní 1984. (Sjá fylgiskjal). Hér þarf jafnframt að taka tillit til sjónarmiða sem koma fram í 44.- 45. gr. Evrópureglanna. Þá væri æskilegt að útfæra betur 3. mgr. þannig að það sé meginregla að erlendur fangi fái túlk en ekki háð mati í hverju einstöku tilviki.]

41. gr.

Trúariðkun.

Fangi skal eiga kost á að hafa samband við prest eða annan sambærilegan fulltrúa skráðs trúfélags.

42. gr.

Munir í klefa.

Forstöðumaður fangelsis getur leyft fanga, í samræmi við reglur fangelsis, að hafa í klefa sínum eigin tölvu, þó án nettengingar, tölvuprentara, hljómflutningstæki, útvarpstæki, sjónvarpstæki o.fl. Fanga er óheimilt að hafa síma eða önnur fjarskiptatæki í klefa sínum.

Fanga er óheimilt að hafa í vörslum sínum áfengi eða ávana- og fikniefni.

Fanga er heimilt að hafa peninga í fórum sínum eða í klefa sínum, þó ekki hærrí

fjárhæð en sem svarar þóknun fangans á einum mánuði. Fangi skal eiga á kost á því að frekari fjármunir séu geymdir i vörslum fangelsis.

43. gr.

Talsmenn fanga.

Fangar geta kosið sér talsmenn til að vinna að málefnum fanga og til að koma fram fyrir þeirra hönd.

IV. KAFLI

Leyfi úr fangelsi.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Hér þykir rétt að vekja athygli á tilmælum Evrópuráðsins frá 24. sept. 1982 um leyfi fanga til dvalar utan fangelsis, sjá fylgiskjal.]

44. gr.

Reglubundin dagsleyfi.

Forstöðumaður fangelsis getur að fengnu samþykki fangelsismálastofnunar veitt fanga sem afplánar refsingu reglubundin dagsleyfi til dvalar utan fangelsis til að vera með fjölskyldu sinni eða vinum ef slikt telst heppilegt sem þáttur í refsifullnustu eða til að búa fanga undir að ljúka afplánun. Slíkt leyfi skal vera 14 klukkustundir að hámarki og skal að jafnaði veitt frá kl. 7 að morgni til kl. 22 að kvöldi sama dags. Heimilt er að lengja leyfið ef fangi á sannanlega um langan veg að fara til heimilis síns.

Í beiðni um leyfi skal fangi upplýsa hvernig hann hyggst verja leyfinu eða hvern hann hyggst heimsækja. Áður en leyfi er veitt er heimilt að leita staðfestingar hjá viðkomandi á því að heimsókn geti átt sér stað.

Leyfi samkvæmt þessari grein kemur fyrst til skoðunar þegar fangi hefur samfellt afplánað þriðjung refsitímans í fangelsi, þó ekki skemmri tíma en eitt ár. Þegar fangi hefur verið samfellt í fjögur ár í fangelsi er heimilt að veita honum slíkt leyfi þótt þriðjungur refsitímans sé ekki liðinn.

Dagsleyfi má veita á ný ef liðinn er einn mánuður frá síðasta leyfi.

Nú fer afplánun fram utan fangelsis skv. 24. gr. og er þá heimilt að setja það skilyrði að fanga skuli ekki veitt dagsleyfi samkvæmt þessari grein.

[Afstaða:

Inngangur: Dagsleyfi úr fangelsi eru þau úrræði sem best gagnast fanga, fjölskyldu hans og vinum til að viðhalda tengslum sínum og hlúa að framtíð fanga úti í samfélagi manna. Þar með gegna leyfin dýrmætu þjóðfélagslegu hlutverki. ... íslenskar heimildir til leyfa úr fangelsum ganga miklum mun skemur en aðrar þjóðir hafa að gert að sinni venju og framkvæmd. Íslenskt fangelsiskerfi er tiltölulega fátækt af úrræðum sem snúa að endanlegu markmiði fangavistar; frelsi og þátttöku í samfélagi.

Norsk fyrirmynd: Við samningu hins nýja frv. viðrist hafa verið litið til norskrar framkvæmdar en þar í landi hafa fangelsisyrirvöld verið talin treg ti að innleiða betrunarúrræði. Engu að síður gengur norska framkvæmdin miklu lengra en sú sem boðuð er hér á landi. Óhætt er að segja að íslensk yrirvöld beiti þrengstu reglum allra vestrænna ríkja en þar á eftir komi norsk yrirvöld.

Aðrar þjóðir: Hér að ofan er rætt um norskar reglur og bent á hinn gífurlega mun á norskri og íslenskri framkvæmd. Munur á Íslandi, annars vegar, og öðrum vestrænum þjóðum á borð við Danmörku, Svíþjóð og ýmsum öðrum Evrópulöndum, Kanada og jafnvel Bandaríkjunum, hins vegar, er jafnvel enn meiri. Hér er lagt til að íslensk framkvæmd verði færð upp að hlið hinnar norsku treysti fangelsisyrirvöld sér ekki til að ganga lengra en það.

Evrópsku fangelsisreglurnar: (gefnar út af Evrópuráðinu) ... AFSTAÐA fjallar um skylduna til að fara að fyrirmælum ráðsins og taka lágmarksskilyrði reglnanna upp og gera að framkvæmd sinni. Vísar í 70. gr. reglnanna og talar um að aðrar þjóðir hafi gert þau orð sem þar koma fram að sínum og veitt leyfi úr fangavist eins oft og unnt er, miklum mun oftar en hið nýja íslenska frv. boðar.]

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Hér er heimild til handa fanga til dvalar utan fangelsis til að vera með fjölskyldu sinni eða vinum, “*ef slíkt telst heppilegt sem þáttur í refsifullmustu eða til að búa fanga undir að ljúka afplánun.*” Hér telur MRSÍ rétt að vísa til Evrópureglnanna frá 1987, sbr. 70. gr. Ákvæði 43. gr. vekur upp ýmsar spurningar sem e.t.v. er ekki hægt að svara í lögum....

MRSÍ hefur efasemdir um þau skilyrði sem kveðið er á um í 3. mgr. Talið er að fyrsta ár afplánunar sé föngum hvað erfiðast og því mikilvægt fyrir andlega heilsu þeirra að þeir geti fengið fyrir að komast út fyrir vegg fangelsisins til að hitta vini og vandamenn.]

[Aðgát:

Nauðsynlegt er að rúmka leyfi fanga á Íslandi verulega og fær þau til jafns við það sem þekkist í öðrum löndum. Það er ekki eingöngu vegna fanganna sjálfra heldur ekki síður vegna ástvina þeirra. Það er kominn tími til að gera sérstakar ráðstafanir í fangelsiskerfinu handa börnum og haga leyfareglum

með tilliti til þeirra. Leyfi fanga hafa gefist mjög vel. Fá beturnarúrræði eru til í íslenskri fangavist. Nauðsynlegt er að beita þeim sem þó eru til staðar í ríkum mæli.]

45. gr.

Ákvörðun um dagsleyfi.

Taka skal tillit til afbrots og sakar- og afplánunarferils þess fanga sem í hlut á við ákvörðun dagsleyfis. Einnig skal taka tillit til hegðunar hans í fangelsi og þess hvort hann hafi notfært sér meðferðarúrræði sem til boða hafa staðið í fangelsi.

Nú hefur fangi verið dæmdur í síðasta refsíðomi eða áður fyrir manndráp, ofbeldis- eða kynferðisbrot, meiri háttar fíkniefnabrot, brennu eða annað almennt hættubrot, eða auðgunarbrot framið með ofbeldi eða hótun um ofbeldi, og skal þá sýna sérstaka gát við mat á því hvort fanga skuli veitt leyfi til dvalar utan fangelsis. Sama gildir teljist fangi síbrotamaður eða sé hætta á að hann muni misnota leyfi eða reyna að komast úr landi.

Nú hefur fangi strokið úr afplánun eða gæsluvarðhaldi og skulu þá líða að minnsta kosti tvö ár þar til unnt er að veita fanga slíkt leyfi. Hafi fangi framið refsiverðan verknað í fyrra dagsleyfi eða að öðru leyti misnotað slíkt leyfi skal leyfi eigi veitt fyrr en að minnsta kosti átta mánuðir eru liðnir frá slíku atviki. Nú verður fangi uppvis að neyslu áfengis eða ávana- og fíkniefna eða hann hefur framið agabrot í fangelsi eða utan þess og kemur þá leyfi til dvalar utan fangelsis að jafnaði eigi til greina fyrr en að sex mánuðum liðnum frá slíku atviki.

[Fangelsismálastofnun ríkisins:

Lagt er til að 2. mgr. 45. gr. frumvarpsins hljóði svo:

Nú hefur fangi verið dæmdur í síðasta refsíðomi eða áður fyrir manndráp, ofbeldis- eða kynferðisbrot, meiri háttar fíkniefnabrot, brennu eða annað almennt hættubrot, eða auðgunarbrot framið með ofbeldi eða hótun um ofbeldi, og skal þá sýna sérstaka gát við mat á því hvort fanga skuli veitt leyfi til dvalar utan fangelsis. ***Hið sama gildir ef mál, þar sem viðkomandi fangi er grunaður um eða ákærður fyrir slíkt brot, er til meðferðar hjá lögreglu, dómstólum eða ákærvaldi og einnig ef fangi telst síbrotamaður eða hætta er á að hann muni misnota leyfi eða reyna að komast úr landi.***]

46. gr.

Skammtímaleyfi.

Forstöðumaður fangelsis getur að fengnu samþykki fangelsismálastofnunar veitt fanga skammtímaleyfi til dvalar utan fangelsis í þeim tilgangi:

1. að heimsækja náinn ættingja eða annan nákominn í fjölskyldu fanga sem er alvarlega sjúkur að fengnu samþykki viðkomandi eða hans nánasta aðstandanda,
2. að vera viðstaddur jarðarför eða kistulagningu náins ættingja eða annars nákomins í fjölskyldu fanga; þó getur fangi verið viðstaddur bæði kistulagningu og jarðarför maka síns, niðja eða foreldris,
3. að vera viðstaddur fæðingu, skírn eða fermingu barns síns,
4. að gæta sérstaklega brýnna persónulegra hagsmuna sinna.

Ekki skal veita fanga leyfi til dvalar utan fangelsis skv. 1.–4. tölul. 1. mgr. nema fyrir liggi fullnægjandi gögn um þar til greindar aðstæður. Slíkt leyfi skal vera átta klukkustundir að hámarki. Lengja má þann tíma þegar sérstakar aðstæður eru fyrir hendi, svo sem þegar um langan veg er að fara. Þó skulu skammtímaleyfi aldrei vera lengri en nauðsyn krefur.

Með nánnum ættingja og öðrum nákomnum í fjölskyldu fanga í 1. og 2. tölul. 1. mgr. er átt við maka, sambúðarmaka, niðja, stjúpbörn, fósturbörn, foreldra, tengdaforeldra, systkin, systkinabörn, föður- og móðurforeldra og föður- og móðursystkin.

Forstöðumaður fangelsis ákveður í samráði við fangelsismálastofnun hvernig gæslu á fanganum skuli hagað í leyfinu.

[Afstaða:

3. töluliður: Hér hlýtur að vera eðlilegt að gera kröfu um að fangar fái tækifæri til að vera viðstaddir giftingu barna sinna en sá atburður er ekki síður á meðal stærstu stunda í fjölskyldum en hinir sem nefndir eru.

4. töluliður: Hinir sérstaklega brýnu hagsmunir sem nefndir eru í frumvarpinu haf verið mjög umdeildir í framkvæmd. Í frv. eru engar vísbendingar gefnar um það hverjir þessir hagsmunir kunni að vera. Hinir sérstaklega brýnu hagsmunir manna eru misjafnir eftir aðstæðum hverju sinni. Hér er nauðsynlegt að veita nánari leiðbeiningu um hverjir hagsmunirnir séu í raun og veru og þá hvernig megi færa á þá sönnur.

4. mgr. 46. gr.: Undantekningalaust er um svokölluð fylgdarleyfi að ræða þar sem tveir fangaverðir fylgja fanganum allan þann tíma sem leyfið varir. Slík fylgd er í flestum tilvikum óþörf hér á landi eins og annars staðar. Í nágrannalöndum okkar kveða reglur á um að slík leyfi skulu almennt vera fylgdarlaus nema sérstakar aðstæður mæli með fylgd. Rétt er að kveða á um hið sama hér á landi. Hér er ærlegt tilefni til þess að huga að flutningsgetu á Litla-Hrauni en í fangelsinu eru tvær bifreiðar ætlaðar til

flutninga fyrir hátt í 90 fanga. Það má því segja að fylgdarleyfi skv. þessari málsgrein miðist við fjárhag fangelsisins Litla-Hrauns.]

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Tímamörkin átta klukkustundir að hámarki í 2. mgr. þessarar greinar – í tilvikum 1-4 eru að mati MRSÍ nokkuð þröng. Hér ræðir um mikilvæga tilfinningaþrungna atburði og ætti því e.t.v. að gefa föngum rýmri tíma með ástvinum sínum við þessar kringumstæður.]

[Aðgát:

Ekki er talað um giftinu barns fanga en sá viðburður hlýtur að vera jafn mikilvægur og þeir sem taldir eru upp undir tölulið greinarinnar. Hér er rétt að huga að öllum viðburðum í lífi barna fanga eins og afmælum, útskriftum o.s.frv.

Í 4. tl. eru nefndir sérstaklega brýnir persónulegir hagsmunir fanga. Hér er rétt að benda á að hagsmunir manna eru misjafnir og hinir brýnustu eru ekkert endilega þeir sömu hjá einum og hjá öðrum. Rétt er að skilgreina þessa hagsmuni betur og gefa mönnum færi á að sýna hverjir þeirra brýnustu hagsmunir eru.]

47. gr.

Nám, vinna eða starfsþjálfun utan fangelsis.

Fangelsismálastofnun getur veitt fanga sem afplánar refsingu leyfi til dvalar utan fangelsis til að stunda nám, vinnu eða starfsþjálfun ef það telst heppilegt sem þáttur í refsifullnustu eða til að búa fanga undir að afplánun ljúki. Forstöðumaður fangelsis ákveður í samráði við fangelsismálastofnun hvernig gæslu á fanganum skuli hagað í leyfinu. Slíkt leyfi er að jafnaði ekki veitt fyrr en fangi hefur afplánað þriðjung refsitímans, þó að lágmarki eitt ár. Þegar fangi hefur verið samfellt í fjögur ár í fangelsi er heimilt að veita honum slíkt leyfi þótt þriðjungur refsitímans sé ekki liðinn.

Áður en leyfi til dvalar utan fangelsis skv. 1. mgr. er veitt skal liggja fyrir staðfest stundaskrá og skrifleg staðfesting skóla eða vottorð vinnuveitanda eða þess sem veitir starfsþjálfun um að fangi geti hafið og stundað nám, vinnu eða starfsþjálfun þann tíma sem fyrirhugað er að leyfið gildi. Þá skal gengið úr skugga um að þessum aðilum sé ljóst að um fanga sé að ræða sem afpláni refsingu og þeim gerð grein fyrir reglum og skilyrðum sem gilda um leyfið.

48. gr.

Skilyrði í leyfi.

Eftirtalin skilyrði eru fyrir leyfi til dvalar utan fangelsis:

1. að fangi neyti ekki eða hafi í vörslu sinni áfengi, ávana- og fíkniefni eða önnur lyf sem honum eru ekki ætluð,
2. að fangi fari ekki af landi brott í leyfinu,
3. að fangi geri eða fari ekki annað í leyfinu en samræmist tilgangi þess.

Auk þessa er heimilt að setja eftirtalin skilyrði fyrir leyfi til dvalar utan fangelsis:

1. að fangi láti í té öndunarsýni við endurkomu í fangelsið eða blóð- og þvagsýni fyrir og eftir leyfið,
2. að fangi gangist undir líkamsleit við endurkomu í fangelsið,
3. að fangi skuli ekki, ef tillit til brotþola eða nánustu aðstandenda eða eðli eða grófleiki brotsins mæla með, koma á ákveðna staði eða hafa samband við ákveðna menn í leyfinu,
4. að fanginn skuli tilkynna sig til lögreglu eða fangelsismálayfirvalda,
5. að tilteknir einstaklingar sæki fangann og aki honum aftur í fangelsi.

Heimilt er að setja frekari skilyrði fyrir leyfi til dvalar utan fangelsis.

Tilgreina skal hvenær fanganum er heimilt að yfirgefa fangelsið og hvenær hann skal vera kominn aftur í fangelsið. Fangi skal tilkynna fangelsinu svo fljótt sem auðið er ef slys, sjúkdómur eða önnur sambærileg atvik gera honum ókleift að koma úr leyfinu á tilsettum tíma.

49. gr.

Umsókn um leyfi.

Nú óskar fangi eftir leyfi til dvalar utan fangelsis og skal hann þá sækja um það skriflega til forstöðumanns fangelsis.

Þegar fanga er veitt leyfi til dvalar utan fangelsis skal afhenda honum skírteini sem greinir skilyrði fyrir leyfisveitingunni, hvaða reglur gilda um leyfið að öðru leyti og hverju það varðar að rjúfa skilyrði leyfisins.

Óheimilt er að veita fanga leyfi til dvalar utan fangelsis nema hann undirriti skriflega yfirlýsingu um að hann vilji hlíta þeim reglum og skilyrðum sem gilda um leyfið.

50. gr.

Kostnaður.

Fangi ber sjálfur kostnað af leyfi til dvalar utan fangelsis. Fangi skal þó ekki bera kostnað af fylgd fangavarða.

51. gr.

Afturköllun leyfis og rof á skilyrðum þess.

Heimilt er að afturkalla leyfi til dvalar utan fangelsis vegna hegðunar fanga eða annarra atvika sem verða eftir að ákvörðun um leyfi er tekin og áður en leyfi kemur til framkvæmda og hefðu komið í veg fyrir leyfisveitinguna ef þau hefðu þá verið kunn. Sama á við ef ástæða er til að ætla að fangi muni misfara með leyfið.

Nú rýfur fangi skilyrði leyfis til dvalar utan fangelsis eða brýtur gegn þeim reglum sem um leyfið gilda og getur þá sá sem leyfið veitti fellt það niður. Slík brot gegn skilyrðum leyfis eða reglum þess geta varðað agaviðurlögum skv. VI. kafla.

V. KAFLI

Leit, líkamsleit og líkamsrannsókn.

52. gr.

Leit í klefa.

Forstöðumaður fangelsis tekur ákvörðun um leit í klefa fanga ef grunur leikur á að þar sé að finna muni eða efni sem:

1. refsivert er að hafa í vörslum sínum,
2. hafa orðið til við refsiverðan verknað,
3. smyglað hefur verið inn í fangelsið,
4. fanga er óheimilt að hafa í vörslum sínum eða í klefa samkvæmt reglum fangelsis.

Einnig má leita í klefa fanga vegna almenns eftirlits og skoða klefa að öðru leyti þótt skilyrði 1. mgr. séu ekki uppfyllt.

Fangi skal ekki vera viðstaddur leit í klefa og skal hann fluttur í aðrar vistarverur fangelsis meðan á leit stendur. Heimilt er þó að víkja frá þessu skilyrði. Gera skal skýrslu um leitina og þá muni eða efni sem kunna að hafa fundist og fanga er óheimilt að hafa í klefa.

Fanga skal skýrt frá ástæðum fyrir leit í klefa áður en hún fer fram nema sérstakar ástæður mæli gegn því. Ákvörðun um leit í klefa fanga skal tekin með rökstuddri bókun.

[Lögmannafélag Íslands:

Rétt þykir að gera þá kröfu í niðurlagi 1. mgr. að rökstudd ástæða skuli liggja fyrir um það að fangi muni misfara með leyfið.]

53. gr.

Leit á fanga.

Leita má á fanga og í fötum hans við komu í fangelsi, eftir heimsóknir og við almennt eftirlit til þess að koma í veg fyrir að hann hafi í vörslum sínum muni eða efni sem getið er í 1. mgr. 52. gr.

Leit á fanga innanklæða skal gerð af fangelsisstarfsmanni sama kyns.

[Lögmannafélag Íslands:

Eðlilegt er að fulltrúi fanga, t.a.m. trúnaðarmaður fanga, sé viðstaddur leit í fangaklefa.]

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Gerð er athugasemd við að ekki sé áskilið að rökstuddur grunur leiði til þess að leitað sé á fanga. Ef ástæður þykja mjög brýnar kæmi til greina að gefa viðkomandi fanga rökstuddar skýringar á líkamsleitinni eftir að hún hefur farið fram.]

54. gr.

Líkamsrannsókn.

Forstöðumaður tekur ákvörðun um líkamsrannsókn á fanga ef grunur leikur á að hann hafi falið í líkama sínum muni eða efni sem getið er í 1. mgr. 52. gr. Einnig má taka blóð- og þvagsýni úr fanga ef grunur leikur á að hann hafi neytt áfengis eða ávana- og fíkniefna, við komu í fangelsi og við almennt eftirlit.

Læknir eða hjúkrunarfræðingur annast líkamsrannsókn og töku blóðsýnis.

Nú fer fram líkamsrannsókn og skal gerð skýrsla um tilefni hennar og framkvæmd.

Ákvörðun um líkamsrannsókn á fanga skal taka með rökstuddri bókun.

[Lögmannafélag Íslands:

Rétt þykir að ákvörðun um líkamsleit verði tekin með rökstuddri bókun á sama hátt og ákvörðun um leit í klefa eða ákvörðun um líkamsrannsókn. Þá er rökrétt að leit innanklæða sé framkvæmd af fangaverði af sama kyni, en ekki aðeins af fangelsisstarfsmanni af sama kyni.]

55. gr.

Stjórnsýslukæra.

Stjórnsýslukæra frestar ekki aðgerðum samkvæmt þessum kafla.

VI. KAFLI

Agabrot, agaviðurlög o.fl.

56. gr.

Agabrot.

Forstöðumaður fangelsis getur beitt fanga agaviðurlögum vegna brota á lögum þessum og reglum sem settar eru á grundvelli þeirra og kveða á um skyldur fanga, enda komi fram að brot á þeim varði agaviðurlögum.

57. gr.

Agaviðurlög.

Agaviðurlög eru eftirtalin:

1. Skrifleg áminning.
2. Svipting helmings þóknunar fyrir ástundun vinnu og náms og dagpeninga um ákveðinn tíma.
3. Svipting aukabúnaðar sem sérstakt leyfi þarf fyrir og takmörkun heimsóknna, símtala og bréfaskipta.
4. Einangrun í allt að 30 daga.

Aðeins er heimilt að beita einangrun sem agaviðurlögum vegna eftirfarandi brota eða tilrauna til brota:

1. Stroks.
2. Smygls í fangelsi, vörslu eða neyslu áfengis, ólöglegra lyfja eða fikniefna og vörslu vopna eða annarra skaðlegra hluta.
3. Ofbeldis eða hótunar um ofbeldi gagnvart öðrum fögum eða starfsmönnum fangelsis.
4. Grófra skemmdarverka.
5. Annarra grófra eða endurtekinna minni háttar brota.

Nú er brot smávægilegt og fangi hefur ekki áður framið agabrot og má þá eingöngu beita skriflegri áminningu.

Beita má fleiri en einni tegund agaviðurlaga samtímis.

Áður en ákvörðun um agaviðurlög er tekin skulu málsatvik rannsökuð og skal fanga gefinn kostur á að kynna sér fyrirbyggjandi gögn og koma sjónarmiðum sínum um þau á framfæri.

Ákvörðun um agaviðurlög skal rökstudd, bókuð og birt fanga í viðurvist vitnis.

[Afstaða:

2. *töluliður*: Fjárhæð dagpeninga er miðuð við það sem þarf til að viðhalda lágmarks mannlegri virðingu sinni. Því er í raun fjarstæða að heimila forstöðumanni fangelsis að svipta fanga dagpeningum enda er þar með verið að svipta hann mannlegri virðingu.

Almennt um fyrningu agaviðurlaga: ... Vangaveltur um nauðsyn þess að huga að fyrningu agaviðurlaga með þeim hætti að þau útiloki ekki tiltekna fanga frá betrunarúrræðum.]

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Hér verður að árétta hversu þungbær einangrun er fyrir þann sem henni sætir.... og setur MRSÍ spurningamerki við ákævði 4. tl. 1. mgr. um einangrun í allt að 30 daga. Ákvörðun um svo langa einangrun ætti ekki að taka nema frá ráðuneyti eða jafnvel dómara.

[Aðgát:

Í 2. tl. Er talað um að svipta fanga dagpeningum. Ekki er hægt að fallast á þetta og um rökstuðning vísast til þess sem segir um 21. gr.

Skv. 4. tl. Er heimilt að beita einangrun í allt að 30 daga. Erfitt er að gera grein fyrir því hvað árangri slíkum viðurlögum er ætlað að skila. Árangurinn felst í auknum líkum á því að fangi sýni andfélagslega hegðun sem leiðir til agaviðurlaga á ný. Það er tilgangslaust að beita einangrun í öðrum tilgangi en vegna öryggis.]

58. gr.

Aðskilnaður.

Heimilt er að aðskilja fanga frá öðrum föngum þegar það er nauðsynlegt:

1. af öryggisástæðum,
2. vegna yfirvofandi hættu sem lífi eða heilbrigði hans er búin,
3. vegna hættu á að fangi valdi meiri spjöllum á eignum fangelsis,
4. til að koma í veg fyrir stök,
5. til að koma í veg fyrir að fangi hvetji aðra til að brjóta reglur fangelsis,
6. til að hindra að fangi taki þátt í að útvega sér eða öðrum áfengi, önnur vímuefni eða lyf,
7. til að afstýra að hann beiti aðra fanga yfirgangi.

Aðskilnaður skal ekki standa lengur en nauðsyn krefur og aldrei lengur en 24 tíma.

Ákvörðun um tímabundinn aðskilnað skal rökstudd og bókuð. Slík ákvörðun sætir ekki kæru.

59. gr.

Vistun í öryggisklefa.

Vista má fanga í öryggisklefa ef nauðsyn krefur til að koma í veg fyrir ofbeldi, hemja ofbeldisfullan mótþróa hans eða hindra að hann skaði sjálfan sig eða aðra.

Þegar fangi er vistaður í öryggisklefa má nota belti, hanska, fót- og handreimar eða fót- eða handjárn.

Forstöðumaður fangelsis tekur ákvörðun um vistun fanga í öryggisklefa. Vistun í öryggisklefa og aðrar aðgerðir sem beitt er í tengslum við hana skulu aldrei standa lengur en samræmist tilgangi vistunar og beitingu annarra aðgerða.

Ákvörðun um vistun í öryggisklefa skal rökstudd og bókuð. Þá skal ákvörðunin birt fanganum í viðurvist vitnis þegar aðstæður leyfa.

[Lögmannafélagið Íslands:

Að mati laganefndarinnar samrýmist notkun öryggisklefa og sumra þeirra tækja, sem nefnd eru í 2. mgr., vart nútímaviðhorfum um fullnustu refsinga, sbr. 68. gr. stj.skr. og 3. gr. MSE. Þá verður ekki séð að notkun þess háttar búnaðar sé nauðsynleg í nútímanum. Laganefndin telur einnig nauðsynlegt í þessu tilviki, að kallaður verði til utanaðkomandi aðili, svo sem lögmaður, sem gæti hagsmuna viðkomandi fanga.]

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Hér þykir rétt að setja skilyrði um brýna nauðsyn. Taka þyrfti skýrt fram að ástæður einangrunar væru hér tæmandi taldar. Vísast einnig til ath.semnda við 57. gr.

60. gr.

Læknisskoðun.

Þegar einangrun skv. 57. gr. eða aðskilnaði skv. 58. gr. er beitt, eða fangi settur í öryggisklefa skv. 59. gr., skal kalla til lækni til að skoða fanga. Ef unnt er skal læknir skoða fanga í einangrun eða öryggisklefa daglega.

[Aðgát:

Aldrei ætti að heimila einangrun nema eftir að læknir hefur skoðað fanga, veitt samþykki sitt fyrir úrræðinu og staðfest að fanginn þoli slíka einangrun (sbr. orðalagið “ef unnt er”). Kröfu verður að gera um að læknir skoði fanga daglega í einangrun.]

61. gr.

Málsmeðferð.

Ákvarðanir um agaviðurlög skv. 57. gr. og vistun í öryggisklefa skv. 59. gr. sæta kærðu til dómsmálaráðuneytisins og skal skýra fanga frá því um leið og ákvörðun er birt. Þegar ákvörðun er kærð skulu gögn málsins þegar send ráðuneytinu. Ráðuneytið skal taka ákvörðun innan fjögurra virkra daga frá því að kærán barst, ella fellur hin kærða ákvörðun úr gildi. Berist kærán utan afgreiðslutíma ráðuneytisins telst hún hafa borist því við upphaf næsta virka dags.

62. gr.

Haldlagning og upptaka.

Forstöðumaður fangelsis getur tekið ákvörðun um að leggja hald á og eftir atvikum gera upptæka muni eða efni sem óheimilt er að koma með, varðveita eða búa til í fangelsi. Sama gildir um muni eða peninga sem reynt hefur verið að smygla til fanga. Ekki er þó heimilt að gera upptæka eign grandlauss þriðja manns.

Forstöðumaður fangelsis getur einnig tekið ákvörðun um upptöku muna eða peninga sem finnast innan fangelsis ef ekki er vitað hver er eigandi þeirra.

[Lögmannafélag Íslands:

Ekki verður séð að rök séu til þess að stytta frest dómsmálaráðuneytisins til að taka afstöðu til kærðu varðandi agaviðurlög frá því sem nú er, sbr. 5. mgr. 31. gr. 1. nr. 48/1988 um fangelsi og fangavist.]

VII. KAFLI

Reynslulausn.

63. gr.

Skilyrði reynslulausnar.

Þegar fangi hefur afplánað tvo þriðju hluta refsitímans getur fangelsismálastofnun ákveðið að hann skuli látinn laus til reynslu.

Heimilt er að veita þeim fanga, sem ekki afplánar refsingu fyrir alvarlegt eða að öðru leyti gróft afbrot, lausn til reynslu þegar helmingur refsitímans er liðinn. Nú

hefur fangi tvívegis eða oftár afplánað fangelsisrefsingu og verður honum þá ekki veitt reynslulausn samkvæmt þessari málsgrein nema sérstakar ástæður mæli með.

Fanga, sem á mál til meðferðar hjá lögreglu, ákærvaldi eða dómstólum þar sem hann er kærður fyrir refsiverðan verknað, verður að jafnaði ekki veitt reynslulausn, enda sé málið rekið með eðlilegum hætti og dráttur á því ekki af völdum fangans.

Fanga, sem telst vera síbrotamaður eða sem ítrekað hefur verið veitt lausn til reynslu og rofið skilyrði hennar, skal ekki veitt reynslulausn á ný nema sérstakar ástæður mæli með. Sama gildir þegar reynslulausn telst óráðleg vegna haga fangans, svo sem þegar hann hefur ekki vísan samastað eða vinna eða önnur kjör nægja honum ekki til framfærslu.

Það er skilyrði reynslulausnar að fangi lýsi því yfir að hann vilji hlíta þeim skilyrðum sem sett eru fyrir reynslulausn. Þegar fangi fær lausn til reynslu skal afhenda honum skírteini er greini skilyrði fyrir reynslulausn og hverju skilorðsrof varði.

Þegar hluti fangelsisrefsingar er óskilorðsbundinn en hluti skilorðsbundinn verður reynslulausn ekki veitt. Sama gildir þegar fangi afplánar vararefsingu fésektar.

[Fangelsismálastofnun ríkisins:

Lagt er til að 1. másl. 2. mgr. 63. gr. hljóði svo:

Heimilt er að veita þeim fanga, sem ekki afplánar refsingu fyrir alvarlegt eða að öðru leyti gróft afbrot, lausn til reynslu þegar helmingur refsitímans er liðinn. ***Þó er heimilt að veita fanga lausn til reynslu þegar helmingur refsitímans er liðinn, þrátt fyrir að hann afpláni refsingu fyrir gróft afbrot, ef sérstakar ástæður mæla með því, s.s. þegar fyrir liggur ákvörðun Útlendingastofnunar um að fanga verði vísað úr landi að afplánun lokinni.***

Þá er það mat fangelsismálastofnunar að orðalag 2. mgr. 63. gr „...fyrir alvarlegt eða að öðru leyti gróft afbrot...“ sé of óljóst.

Lagt er til að 2. ml. 4. mgr. 63. gr. hljóði svo:

Sama gildir þegar reynslulausn telst óráðleg vegna haga fangans ***eða með tilliti til almannahagsmuna, svo sem þegar hann hefur sýnt af sér mjög ámælisverða hegðun í afplánun eða er talinn hættulegur öðrum samkvæmt mati fagaðila. Nú hefur fanga verið synjað um reynslulausn samkvæmt þessum málslið og skal þá kynna honum sem fyrst hvaða skilyrði hann þurfi að uppfylla svo unnt sé að endurskoða ákvörðunina.***]

[Trúnaðarráð fanga á Kvíabryggju:

Varðandi **3. mgr. 63. gr.** Hér vakna aftur sömu spurningar í tengslum við orðalagið “kærður fyrir refsiverðan verknað” (sjá ath.semdir við 2. tl. 1. mgr. 28. gr. frv.)

Varðandi **7. mgr. 63. gr.** *Fjalla um orðalagið “sama gildi þegar fangi afplánar vararefsingu fésektar” og tilgang þeirrar lagasetningar sem að bjó að baki á sínum tíma þegar þessari setningu var bætt inn við ákvæðið. Við viljum benda nefndarmönnum allsherjarnefndar á tvennt í þessu sambandi:*

- ... verið að ræða hér um það mikla óréttlæti og ójafnræði sem felst í því að sektarþoli eigi ekki möguleika á reynslulausn eins og aðrir afplánunarfangar.
- ... hróplegt ósamræmi og óréttlæti sem kemur hér í ljós ... í einum lagabálki (*vísa í greinargerð með breytingarlögum nr. 22/1999*) er vikið að því að sektarþolum gefst kostur á því í öllum tilvikum að komast hjá því að þurfa að afplána vararefsingu vegna fésektar í fangelsi svo framarlega sem auðvitað öllum skilyrðum um samfélagsþjónustu er fullnægt en í öðrum lagabálki er vararefsing vegna fésektar gerð að þungbærara afplánunarúrræði heldur en óskilorðsbundin fangelsisrefsing vegna þess eins að fanga verður ekki veitt reynslulausn vegna vararefsingar fésektar nsbr. 2. ml. 7. gr. 63. gr. frv.

Það verður að telja óþolandi ástand að reynslulausn ráðist hreinlega af fjárhag manna. Vilja að 2. mgr. 7. gr. 63. gr. verði afnuminn. *Til stuðnings máli sínu er vísað í frv. til laga um breytingu á 40. gr. hgl. (meðfylgjandi fylgiskjal).*

Okkur finnst einnig nauðsynlegt að geta þess að þau sjónarmið geta hljómað hér á móti að óþarfi verði að huga að slíku brottfalli lagaákvæðisins þar sem í frv. er lagt til að fallið verði frá því að útiloka þá dómþola, sem hafa í einni eða fleiri refsíákvörðunum verið dæmdir í óskilorðsbundið fangelsi og gert að greiða fésekt, frá því að fá vararefsingu fullnustaða með samfélagsþjónustu í þeim tilvikum þegar samanlögð fangelsisrefsing og vararefsing er lengri en 1 ár. *Nefna að lokum dæmi til skýringar máli sínu.*]

[Afstaða:

Inngangur: 2. mgr. 63. gr. felur í sér fyriræmi um að fyrirfram skuli gert upp á milli manna á grundvelli brotaflokka. Samkvæmt þeirri tilhögun stjórnsýslunnar sem boðuð er í hinu nýja frumvarpi afplánar sá sem stелur milljónum helming refsivistar sinnar en sá sem kveikir í milljónum afplánar 2/3 hluta refsivistarinnar, jafnvel þótt þeir hljóti sömu refsingu samkvæmt dómi.

Á heima í refsiramma hegningarlaga: 2. mgr. 63. gr. frv. er dulbúin hjáleid fram hjá refsiramma hegningarlaga. Telji dómismálaráðherra eða Alþingi að sumir sitji ekki nógu lengi í fangelsi fyrir tiltekin afbrot á slík trú að skila sér í hegningarlögum. Dómari í refsímáli hefur hegningarlögin til að styðjast við

og ákvarðar réttláta refsingu á grundelli þeirra. Fram til þessa hafa þar legið fyrir reynslulausnarákvæði hgl. sem dómari hefur einnig til viðmiðunar.

Brot á jafnræðisreglu: Sú tilhögun að mismuna mönnum á grundvelli brotaflokka er brot á jafnræðisreglu. Eftir að dómur hefur fallið um fangelsisvist eiga allir að sitja við sama borð.

Útlendingar: Nær undantekningalaust hefur erlendum ríkisborgurum verið veitt reynslulausn eftir helming afplánunar án tillits til brotaflokka. Verði hið nýja frv. að lögum hefur íslenska fangelsiskerfið ekki heimild til að hleypa neinum með alvarlegt afbrot út eftir helming afplánunar, hvort sem um er að ræða erlenda eða íslenska ríkisborgara.

Stjórnarskráin og þriggreining ríkisvalds: Með frv. er brotið gegn grundvallarreglu íslenskrar stjórnskipunar um þriggreiningu ríkisvalds. Vegið er að sjálfstæði dómstóla til að fjalla um sakamál, meta alvarleika afbrota og ákvarða timalengd refsinga. Að öðru leyti hlýtur það að vera brot gegn sjálfstæði dómstóla að fullnusta refsinga fyrir sum afbrot skuli fyrirfram ákvörðuð lengri en fullnusta annarra refsinga.

Eðli og tilgangur reynslulausnar: Fyrirfram gefin viðmið sem víkja að brotategund en ekki að sérstökum aðstæðum í fangavistinni, hegðun, fjölskylduáðstæðum og ýmsum sérstökum atvikum eru engan veginn í anda viðfangsefnisins. Reynslulausnarákvæði hins nýja lagafrv. Lengir fangavist sumra umfram aðra og veldur því auknum skaða. Erfitt hlýtur að vera að rökstyðja slíka tilhögun með hagsmuni samfélagsins að leiðarljósi. Löng dvöl í fangelsi eykur líkur á andfélagslegri hegðun og að refsingin missi marks.

Aukinn kostnaður vegna tilhögun reynslulausnar: Núverandi tilhögun reynslulausnar sem felur í sér að menn afplána mishátt hlutfall refsidóma felur í sér mikinn kostnað fyrir þjóðfélagið frá því sem áður var og eðlilegt væri.

Lagastoð 3. mgr. 5. gr. reglugerðar nr. 29/1993: Þar sem látið er duga að vísa til 3. mgr. 5. gr. rgr um fullnustu refsídóma í ath.semdum frv. er rétt að fjalla um lagastoð reglugerðargreinarinnar. Greinin á sér enga stoð í lögum og hefur aldrei átt. Hér kemur 40. gr. hgl. til skoðunar. Enga heimild er að fina í greininni til að setja reglugerð sem fylla á efni hennar og ekki er heimildina að finna í niðurlagsákvæðum hgl. Engin lagaákvæði styðja þá framkvæmd reynslulausnar sem 3. mgr. 5. gr. rgr. um fullnustu refsídóma boðar. Málsgreining er því markleysa enda ekki í valdi ráðuneytis að setja slíkar fyrirfram gefnar forsendur refsinga. Með því væri stjórnarsýslunni fengið vald til að fetta fingur í dómsniðurstöður. 40. gr. hgl. má á engan hátt skilja sem svo að tengja megi reynslulausn við brotaflokka eða byggja hana að öðru leyti á mati FMS hvað varðar grófleika brota, eins og ákvæði rgr. gerir þó ráð fyrir. ... Lagaákvæðið á því við um sérstakar aðstæður allra.

Lokaorð: ...]

[Lögmannafélag Íslands:

Rétt þykir að heimild samkvæmt þessari grein sé takmörkuð við sérstakar aðstæður.]

[Aðgát:

Samkvæmt greininni er ætlunin að gera upp á milli fanga á grundvelli brotaflokka. Slíkt stenst ekki jafnræðisreglu og felur í sér inngríp í verk dómstóla. Reynslulausn ber að meta á grundvelli hegðunar fanga, hagsmuna hans og líkum á því að hann snúi til samfélagsins sem virkur þátttakandi. Það er því reynslan af fangavist tiltekins fanga sem á að ráða því hvenær hann hlýtur reynslulausn, ekki brotategundin.

64. gr.

Skilyrði á reynslutíma.

Reynslutími skal vera allt að þremur árum. Nú er óafplánað fangelsi lengra en þrjú ár og má þá ákveða reynslutíma allt að fimm árum.

Það er skilyrði reynslulausnar að aðili gerist ekki sekur um nýtt brot á reynslutíma. Auk þess má ákveða að reynslulausn verði, allan eða nánar tiltekinn hluta reynslutímans, bundin eftirfarandi skilyrðum:

1. Að sá aðili sé háður umsjón og eftirliti fangelsismálastofnunar eða annars aðila sem hún ákveður.
2. Að aðili neyti ekki áfengis eða ávana- og fíkniefna.
3. Að aðili hlíti fyrirmælum umsjónaraðila um dvalarstað, menntun, vinnu, umgengni við aðra menn og iðkun tómsundastarfa.
4. Að aðili sæti sérstakri meðferð innan eða utan stofnunar. Vistun á stofnun getur þó ekki staðið lengur en til loka refsitíma.

Fangelsismálastofnun tekur ákvarðanir skv. 1. og 2. mgr. og getur vegna breyttra ástæðna fellt skilyrði niður að nokkru leyti eða öllu.

Nú sætir aðili skilyrði skv. 2. tölul. 2. mgr. og er þá heimilt að krefjast þess að hann undirgangist rannsókn á öndunarsýni eða blóð- og þvagrannsókn ef ástæða er til að ætla að hann hafi brotið gegn skilyrðinu.

65. gr.

Skilorðsrof.

Nú fremur maður nýtt brot eftir að hann hlýtur reynslulausn og rannsókn hefst hjá lögreglu gegn honum sem sakborningi fyrir lok reynslutíma, og ákveður þá dómstóll sem fjallar um mál þetta refsingu í einu lagi fyrir brot það sem nú er dæmt um og svo með hliðsjón af fangelsisrefsingu sem óafplánað er samkvæmt reglum 60. gr.

almennra hegningarlaga þannig að fangelsi samkvæmt eldra dómi er virt með sama hætti og skilorðsdómur.

Að kröfu ákæranda getur þó dómstóll úrskurðað að maður, sem hlotið hefur reynslulausn, skuli afplána eftirstöðvar refsingar ef hann á reynslutíma rýfur gróflega almennt skilyrði reynslulausnar, enda liggi fyrir sterkur grunur um að hann hafi framið nýtt brot sem varðað getur sex ára fangelsi eða að brotið varði við 1. mgr. 218. gr. almennra hegningarlaga. Við meðferð slíkrar kröfu skal dómari skipa honum verjanda að ósk hans og fara með málið eftir 1. mgr. 105. gr. laga um meðferð opinberra mála eftir því sem við á. Heimilt er að kæra úrskurð dómara skv. 1. másl. til Hæstaréttar og skal við meðferð kærumálsins farið eftir reglum XVII. kafla laga um meðferð opinberra mála eftir því sem við á. Kæra frestar ekki framkvæmd úrskurðar. Dómari skal víkja sæti eftir útgáfu ákæru ef hann hefur áður úrskurðað mann, sem ákærður er í málinu, skv. 1. másl. þessarar málsgreinar.

Rjúfi maður skilorð að öðru leyti getur fangelsismálastofnun ákveðið hvort breytt skuli skilyrðum og reynslu- og/eða tilsjónartími lengdur allt að lögmæltu hámarki hans eða hann taki út refsingu sem eftir stendur.

Nú er ekki tekin ákvörðun um að maður afpláni fangelsisrefsingu sem hann átti ólokið, sbr. 1.–3. mgr, og telst refsingu þá fullnægt á því tímamarki sem hann fékk reynslulausn.

Nú er ákveðið að láta mann taka út eftirstöðvar fangelsisrefsingar, sbr. 2. og 3. mgr., og má þá veita reynslulausn á ný þótt eigi sé fullnægt skilyrðum 1. og 2. mgr. 63. gr. Í þessu tilviki gilda ákvæði 64. gr. um reynslutíma en þó þannig að dreginn skal frá sá tími sem hann hefur notið reynslulausnar áður.

Nú er maður sem sætt hefur nokkrum hluta fangelsisrefsingar náðaður skilorðsbundið, og er þá heimilt að setja honum þau skilyrði að hann hlíti ákvæðum 1.–4. mgr.

VIII. KAFLI

Skilorðsbundnar refsingar.

66. gr.

Tilhögun eftirlits.

Þegar mælt er fyrir um eftirlit með þeim sem frestað er ákæru gegn, dæmdir eru skilorðsbundið eða fá náðun fer fangelsismálastofnun með eftirlitið eða felur það öðrum.

Nú hefur aðila verið sett skilyrði um dvöl á hæli skv. 4. tölul. 3. mgr. 57. gr. almennra hegningarlaga og getur fangelsismálastofnun þá vegna breyttra ástæðna fellt

skilyrðið niður að nokkru leyti eða öllu, að fengnum tillögum forstöðumanns hælis, ef því er að skipta.

67. gr.

Veiting upplýsinga.

Fangelsismálastofnun gerir dómþola grein fyrir því hvað felist í því að sæta eftirliti. Dómþola ber að upplýsa fangelsismálastofnun um hagi sína og ber að hlíta því sem fyrir hann er lagt af hálfu fangelsismálastofnunar.

68. gr.

Sértæk skilyrði.

Nú hefur aðila verið sett skilyrði um að neyta ekki áfengis eða ávana- og fíkniefna og getur þá fangelsismálastofnun krafist þess að dómþoli undirgangist rannsókn á öndunarsýni eða blóð- og þvagranssókn ef ástæða er til að ætla að hann hafi brotið gegn skilyrðinu.

69. gr.

Rof á skilyrðum.

Telji fangelsismálastofnun að sá sem sætir eftirliti hafi rofið skilyrði þau sem honum var gert að hlíta með dómi eða ákærufrestun skal fangelsismálastofnun gera lögreglu og ákæru valdi viðvart.

Eftirliti fangelsismálastofnunar með því að dómþoli haldi sérstök skilyrði samkvæmt dómi eða ákærufrestun lýkur þegar opinber rannsókn á meintum skilorðsrofum dómþola hefst hjá lögreglu. Falli rannsókn hjá lögreglu niður hefst eftirlit fangelsismálastofnunar samkvæmt þessari grein að nýju.

IX. KAFLI

Fullnusta fésekta, innheimta sakarkostnaðar og framkvæmd upptöku.

70. gr.

Innheimta sekta.

Lögreglustjórar annast innheimtu sekta sem ákvarðaðar eru af dómstólum eða stjórnvöldum nema annað komi fram í viðkomandi sektarákvörðun.

Dómsmálaráðherra er þó heimilt að ákveða að innheimta sekta og sakarkostnaðar verði á hendi eins lögreglustjóra eða annars aðila á landsvísu.

Heimilt er að leyfa að sekt sé greidd með afborgunum. Eigi skal þó veita lengri greiðslufrest en eitt ár frá því að sekt kemur til innheimtu. Heimilt er að veita lengri greiðslufrest ef sérstakar aðstæður eru fyrir hendi.

Hafi greiðsla sektar ekki farið fram á tilskildum tíma skal þegar innheimta hana eða eftirstöðvar hennar með fjárnámi, nema fyrir liggi að viðkomandi sé eignalaus.

Ekki er leyfilegt, án sérstakrar lagaheimildar, að krefjast greiðslu sektar úr dánarbúi sökunauts né að innheimta sekt hjá nokkrum öðrum en sökunaut sjálfum.

Sökunautur sem gerð hefur verið sekt getur ekki krafð aðra um endurgreiðslu eða bætur vegna greiðslu sektarinnar.

71. gr.

Vararefsing.

Nú telur lögreglustjóri að innheimtuaðgerðir séu þýðingarlausar eða fullreyndar og skal hann þá ákveða að vararefsingu verði beitt. Að höfðu samráði við fangelsismálastofnun skal sektarþola send tilkynning um fyrirhugaða afplánun vararefsingar. Tilkynningu skal senda með sannanlegum hætti.

Nú hefur hluti sektar verið greiddur og ákveður lögreglustjóri þá styttingu afplánunartíma að sama skapi en þó þannig að afplánunartíminn verði ekki styttri en tveir dagar og að sektarfjárhæð sem svarar til hluta úr degi afplánist með heilum degi.

72. gr.

Fullnusta vararefsingar með samfélagsþjónustu.

Nú innheimtist fésekt ekki sem er 60.000 kr. eða hærri og lögreglustjóri hefur ákveðið að maður skuli afplána vararefsingu hennar, og er þá heimilt, ef almannahagsmunir mæla ekki gegn því, að fullnusta vararefsinguna með ólaunaðri samfélagsþjónustu, minnst 40 klukkustundir.

Um lengd fullnustu vararefsingar með samfélagsþjónustu gilda ákvæði 3. mgr. 28. gr.

Nú hefur umsækjandi fengið fimm eða fleiri sektir fyrir sambærileg brot og skal þá að jafnaði synja um samfélagsþjónustu.

Fullnusta vararefsingar með samfélagsþjónustu hefst þegar sektarþoli gengst skriflega undir skilyrði samfélagsþjónustu.

73. gr.

Umsókn um samfélagsþjónustu.

Ákvæði II. kafla um samfélagsþjónustu gilda þegar vararefsing samkvæmt þessum kafla er fullnustuð með samfélagsþjónustu að öðru leyti en því að í stað þess að umsókn um afplánun vararefsingar með samfélagsþjónustu sé send fangelsismálastofnun skal sektarþoli senda lögreglustjóra slíka umsókn skriflega eigi síðar en sjö dögum eftir að honum barst tilkynning um fyrirhugaða afplánun

vararefsingar.

Þegar lögreglustjóra berst umsókn um fullnustu vararefsingar með samfélagsþjónustu skal hann framsenda fangelsismálastofnun umsóknina til ákvörðunar ásamt gögnum máls og umsögn sinni.

74. gr.

Innheimta sakarkostnaðar.

Lögreglustjóri, eða annar aðili samkvæmt ákvörðun dómsmálaráðherra, sbr. 70. gr., annast innheimtu sakarkostnaðar.

Um innheimtu sakarkostnaðar gilda ákvæði 70. og 71. gr. eftir því sem við á.

75. gr.

Framkvæmd eignaupptöku.

Lögreglustjóri annast framkvæmd eignaupptöku.

Nú er það sem gert hefur verið upptækt í vörslu lögreglu og skal lögreglustjóri ráðstafa því ef ætla má að það hafi verðgildi umfram kostnað við sölu. Að öðrum kosti skal eyða því sem gert hefur verið upptækt.

X. KAFLI

Málsmeðferð og kærueimildir.

76. gr.

Kæruleiðir og aðgangur að gögnum.

Þegar forstöðumaður fangelsis tekur ákvörðun að höfðu samráði við fangelsismálastofnun samkvæmt ákvæðum laga þessara er slík ákvörðun kæránleg til ráðuneytis.

Fangi á ekki rétt á aðgangi að málgögnum sem innihalda upplýsingar um aðra fanga eða öryggisatriði viðkomandi fangelsis.

Heimilt er að halda gögnum og upplýsingum frá fanganum ef slíkt telst nauðsynlegt með tilliti til öryggis fangelsis, brotþola, vitna eða annarra sem tengjast máli fanga, annarra fanga, rannsóknar sakamáls eða annarra sérstakra ástæðna.

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Að mati MRSÍ eru ákvæði um kæránlegar ákvarðanir til ráðuneytis nokkuð óljós en ekki er nægjanlega skýrt hvaða ákvarðanir falla undir 1. mgr. 78. gr. Í frv. er ýmist talað um að forstöðumaður fangelsis eða FMS taki ákvarðanir. Ákvæði í lögunum um kærueimild þyrftu að vera ótvíræð.]

XI. KAFLI

Ýmis ákvæði.

77. gr.

Gæsluvarðhaldsfangar.

Ákvæði V. og VI. kafla gilda einnig um gæsluvarðhaldsfanga.

Eftir því sem við getur átt gilda ákvæði II., III. og IV. kafla einnig um gæsluvarðhaldsfanga svo framarlega sem annað leiðir ekki af takmörkunum sem gæsluvarðhaldsfanga er gert að sæta á grundvelli laga um meðferð opinberra mála. Þó ber gæsluvarðhaldsfanga ekki að stunda vinnu í fangelsi.

78. gr.

Náðunarnefnd.

Dómsmálaráðherra skipar þriggja manna nefnd, náðunarnefnd, svo og þrjú varamenn, til þriggja ára í senn. Formaður nefndarinnar og varaformaður skulu uppfylla skilyrði laga til að hljóta skipun í embætti héraðsdómara.

Nefndin skal láta ráðherra í té rökstudda tillögu um afgreiðslu á erindum sem til hans er skotið vegna ákvörðunar fangelsismálastofnunar um samfélagsþjónustu og reynslulausn, svo og um afgreiðslu náðunarbeiðna.

79. gr.

Vinnsla persónuupplýsinga.

Hjá fangelsismálastofnun og í fangelsum er vinnsla persónuupplýsinga um fanga heimil, þar á meðal þeirra upplýsinga sem viðkvæmar geta talist, að því marki sem slík vinnsla telst nauðsynleg vegna starfsemi viðkomandi stofnunar. Um meðferð persónuupplýsinga samkvæmt þessari grein fer samkvæmt lögum um persónuvernd og meðferð persónuupplýsinga.

80. gr.

Reglugerðarheimildir.

Dómsmálaráðherra setur reglugerð um nánari framkvæmd laga þessara, þar á meðal reglur um fangelsismálastofnun og hlutverk hennar, t.d. um vinnslu persónuupplýsinga í stofnuninni og í fangelsum. Í reglugerð er einnig heimilt að mæla fyrir um vinnu og nám fanga, um greiðslu og fjárhæð þóknunar fyrir vinnu og nám, um leyfi til dvalar utan fangelsis og um viðtöl við fanga og talsmenn fanga í fjölmiðlum.

Þá er ráðherra heimilt að kveða í reglugerð nánar á um önnur atriði er varða framkvæmd ákvæða um réttindi og skyldur fanga, fyrirkomulag og framkvæmd

einangrunar, agaviðurlög, haldlagningu og upptöku muna, svo og um veitingu reynslulausnar, þar á meðal útfærslu skilyrða reynslulausnar.

Fangelsismálastofnun setur reglur fangelsa.

[Aðgát:

Þessari grein er mótmælt harðlega. Lágmark er að skilgreina nákvæmlega hvers konar upplýsingar er átt við og gera grein fyrri því hvers vegna og hvernig upplýsingarnar eru nauðsynlegar starfsemi stofnunar.

81. gr.

Refsiákvæði.

Sá sem smyglar eða reynir að smygla til fanga munum eða efnum sem getið er í 1. mgr. 52. gr. og hann veit eða má vita að fanga er óheimilt að hafa í fangelsi skal sæta sektum eða fangelsi allt að sex mánuðum nema þyngri refsing liggi við samkvæmt öðrum lögum.

82. gr.

Gildistaka.

Lög þessi taka gildi 1. júlí 2005.

Jafnframt falla úr gildi lög um fangelsi og fangavist, nr. 48 19. maí 1988, með síðari breytingum, svo og 40.–42. gr., 2.–5. mgr. 52. gr. og 58. gr. almennra hegningarlaga, nr. 19 12. febrúar 1940, með síðari breytingum.

ÝMSAR INNSENDAR ALMENNAR ATHUGASEMDIR

[Fangelsismálastofnun ríkisins:

Í frumvarpinu er ekki gert ráð fyrir þeirri reglu sem nú er mælt fyrir um í 7. mgr. 5. gr. reglugerðar nr. 29/1993 um fullnustu refsídóma. Í henni segir: „Nú hefur dómþoli ekki hafið afplánun og er þá allt að einu heimilt að veita honum reynslulausn af refsingunni, ef hann hefur áður afplánað a.m.k. jafnlanga refsingu og refsingin er einvörðungu vegna afbrota sem framin eru fyrir þá afplánun og hann hefur ekki verið dæmdur fyrir afbrot framin eftir að þeirri afplánun lauk og öðrum skilyrðum um veitingu reynslulausnar er fullnægt.

Lagt er til að reglan verði lögfest, en þó með breyttu orðalagi og hljóði svo:

Nú hefur dómþoli ekki hafið afplánun og er þá heimilt að veita honum reynslulausn af refsingunni, ef hann hefur áður afplánað a.m.k. jafnlanga refsingu og refsingin er einvörðungu vegna afbrota sem framin eru fyrir þá afplánun og hann hefur ekki verið dæmdur fyrir afbrot framin eftir að þeirri afplánun lauk. *Sama gildir ef dómþoli hefur þegar hafið afplánun.*

[Háskóli Íslands, félagsvísindadeild:

Velta fyrir sér ítrekunartíðni afbrota. Samkvæmt mælingu er ítrekunartíðni hér há miðað við lítið samfélag. Þeir telja því að brún ástæða sé fyrir okkur Íslendinga að huga með markvissum hætti að innihaldi og markmiði refsiviðurlaga.

Þeir vilja að greindar séu þarfir hvers og eins dómþola í upphafi afplánunar og gera áætlun sem miðar að því að gera viðkomandi fært að taka ábyrgð á eigin gjörðum og taka þátt í samfélaginu á ný. Til að ná þessu verða að koma til sérhæfðir aðilar sem endurspeglar ólíkar þarfir.]

Ennfremur kemur fram að í fyrirliggjandi frumvarpi sé komið nánar inn á þætti sem snerta meðferðar- og vistunaráætlanir sem gera skal í upphafi afplánunar (17. gr.). Er þetta ákvæði talið til bóta og í samræmi við fyrri athugasemdir félagsvísindadeildar (sbr. ath.semndir Helga Gunnlaugssonar).]

[Ríkislögreglustjórnin:

Mat embættisins að vel hafi tekist til við endurskoðun á frumvarpinu. Þótt flestir séu líklega þeirrar skoðunar, að fangelsi sé nauðsynlegt mótast viðhorft til frumvarps eins og hér er til umfjöllunar af margháttadri reynslu hvers og eins. (Ýmsar vangaveltur um þetta mismunandi viðhorf ...).

Að mati embættis ríkislögreglustjórans er flest mjög jákvætt í þessu frumvarpi í þeim skilningi að mikil vinna hefur verið lögð í endurskoðun þess og tillit hefur verið tekið til ýmissa athugasemda sem gerðar voru við fyrri frumvarp. Embættið nefnir fyrst gerð meðferðar- og stefnumótunarvinnu Fangelsismálastofnunar sem birtist í skýrslunni: “Um markmið í fangelsismálum og framtíðaruppbyggingu fangelsanna”. Réttindamálum fanga þykja einnig gerð skýrari skil í III. Kafla frumvarpsins en áður var. Valdbeitingu innan fangelsis er markaður skýr rammi, sbr. 7. gr. frumvarpsins. Embættið tekur ekki undir “raddir” um að nauðsyn sérstöku **ytra eftirliti** með starfsemi fangelsa.]

[Trúnaðarráð fanga á Kvíabryggju:

Fjalla um breytt viðhorf í fangelsispólitik sem hefur hin síðari ár mótað íslensk lög og lagaframkvæmd. Fagna því að haldið sé áfram á sömu braut og um leið stigið enn stærra framfaraskref með framlagningu þessa frumvarps til laga um fullnustu refsinga. Greinilega eru breytt viðhorf höfð að leiðarljósi hjá hinum nýja fangelsismálastjóra m.a. með rýmkun ýmissa réttinda fanga

svo og við rýmkun á mögulegri fullnustu refsingar utan refsivistarstofnunar. Í heildina er ánægja með þann nýja tón sem sleginn er með framlagningu frumvarpsins en nokkrar athugasemdir voru þó gerðar, sjá umsgagnir við einstakar greinar.]

[Afstaða:

Það frumvarp sem nú liggur fyrir felur í sér nokkrar breytingar frá því sem lagt var fyrir á síðasta þingi. Það stendur hins vegar enn í miklum fjarska frá því sem samherjar okkar (*b.e. hinar norrænu þjóðir*) frá árinu 1988 hafa gert að sinni venju. Það á einkum við um alla þá þætti sem snerta tengsl fanga við umheiminn og möguleika þeirra til að fóta sig í hinu framandi samfélagi frjálsra manna.

Útlit hins íslenska þjóðfélags er með þeim hætti að mikum mun erfiðara er fyrir fanga að fóta sig í því en ella. Þeir hverfa ekkert í fjöldann. Af þeim sökum eru meiri ástæður til að efla félagslegt hlutverk íslenskra fanga vegna þeirrar stöðugu höfnunar, sem bíður þeirra í frelsi framtíðarinnar.

Engin rök mæla með því nú, frekar en árið 1988, að Íslendingar velji aðrar leiðir en hin Norðurlöndin. Í raun væri eðlilegast og heppilegast að velja annað hvort sænsku eða norsku framkvæmdina. Hina norsku ef vilji er til að fara hægt í sakirnar og hina sænsku ef viljinn stendur til að stíga skrefið til fulls.]

[Dómstólaráð:

Umsögn ráðsins beinist einvörðungu að II. Kafla frumvarpsins, sem tekur til fullnustu óskilorðsbundinna fangelsisrefsinga.

Ráðið fer nokkrum orðum um samfélagsþjónustu og með hvaða hætti hún var lögtekin hér á landi. ... Var þá farin sú leið að skjóta heimild til samfélagsþjónustu inn í frv. til breytinga á lögum um fangelsi og fangavist og hún skilgreind þar sem fullnustuúrræði. Jafnframt var lagt til að heimilt yrði að fullnusta allt að 6 mánaða óskilorðsbundinn fangelsisdóm með samfélagsþjónustu í stað 3 mánaða áður. Frumvarpið varð að lögum 22. des. 1997, nánast umræðulaust og án þess að viðeigandi umsgagnaraðilum hefði verið gefið færi á að tjá sig um málið.

Þá fer ráðið nokkrum orðum um eðli samfélagsþjónustu sem refsingar og skilgreiningu hennar af fræðimönnum í refsirétti. Síðan segir: Liggur það í hlutarins eðli að það eigi að vera í verkahring dómstóla að ákveða hvort þessu refsíúrræði eða öðru verði beitt. Sker Ísland sig algjörlega úr hvða samfélagsþjónustu varðar í gjörvallri Evrópu, en löggjafinn héraendis hefur, þrátt fyrir að samfélagsþjónusta sé í raun refsing, kosið að skilgreina hana sem fullnustuúrræði. Samkvæmt núgildandi lögum er framkvæmdavaldinu þannig heimilt að taka upp refsíákvarðanir dómstóla og ákveða mönnum

önnur viðurlög en dómstólar hafa gert. Hlýtur a.m.k. að vera vafasamt að sú tilhögun mála standist stjórnskipunarlæg í ljósi þrígreiningar ríkisvaldsins.

Með þessu frumvarpi er stefnt að því að auka vald framkvæmdavaldsins enn frekar en nú er. Leggst dómstólaráð eindregið gegn útvíkkun heimildar FMS til fullnustu refsídóma í formi samfélagsþjónustu.

Sömu sjónarmið telur ráðið eiga við um hvort heimilt eigi að vera að afplána fêsekt með samfélagsþjónustu í stað fangelsis. Að áliti Dómstólaráðs á það ávallt að vera undir mati dómstóla komið hvort rétt sé að beita samfélagsþjónustu sem vararefsingu en ekki framkvæmdavaldsins að breyta ákvörðun dómstóla um vararefsingu og ákveða aðra vararefsingu en dómstólar hafa gert.

Um 31. gr. segir ráðið: Verður ekki annað sagt en að þar opinberist skýrlega eðli samfélagsþjónustu sem refsingar. (Sjá einnig 31. gr. frv.)

Í umsögninni hafa verið reifuð sjónarmið til stuðnings því að núgildandi fyrirkomulag samfélagsþjónustu standist ekki stjórnskipunarlæg í ljósi þrígreiningar ríkisvaldsins. Með skírskotun til þess **leggst Dómstólaráð gegn því að II. kafli frv. þessa verði lögtekinn. Þá beinir Dómstólaráð þeirri áskorun til allsherjarnefndar Alþingis að hún beiti sér fyrir að IV. Kafli og IV. kafli A laga nr. 48/1988 um fangelsi og fangavist verði felldir úr gildi í heild sinni og samfélagsþjónusta verði fest varanlega í sessi í almennum hegningarlögum sem ein tegund viðurlaga við afbrotum.]**

[Lögmannafélag Íslands:

Það er mat laganefndar LMFÍ að þær breytingar sem gerðar hafa verið á frumvarpinu á milli þinga séu mjög til bóta. Laganefnd LFMÍ áréttar þau sjónarmið sín, sem lýst var í áður gefinni umsögn nefndarinnar, að hugleiða beri hvort ekki sé rétt að taka upp ákvæði í lög um fullnustu refsinga, sem æli fyrir um opinbera réttarástoð fanga. Aðstaða dæmdra manna er allt önnur en aðstaða ákærðra manna að þessu leyti. Það er undir hverjum og einum lögmanni koið hvort hann aðstoðar fanga sem leitar eftir þjónustu hans. Reynslan hefur leitt í ljós að þörfin fyrir lögfræðiaðstoð er oft á tíðum jafnrík eftir að dómur er fallinn í máli og afplánun hafin og fyrir það tímamark, enda er víða minnst á lögmann fanga í ákvæðum frumvarpsins.]

[Mannréttindaskrifstofa Íslands:

Það er þeim sem láta sig málið varða efnislega gleðiefni að margt hefur í þessu nýja frumvarpi verið fært til betri vegar. MRSÍ fagnar þeim sjónarmiðum sem fram koma, að miilvægt sé að “föngum verði tryggð örugg og skipuleg afplánun, að mannleg og virðingarverð samskipti verði höfð í fyrirrúmi og fyrir hendiverði aðstæður og umhverfi sem hvetur fanga til að

takast á við vandamáli sín.” Skrifstofan telur afar jákvæðan rýmkaðan rétt fanga til útiveru og dagsleyfa og þá nýlundu sem sett er fram í 2. mgr. 17. gr., um gerð meðferðar- og vistunaráætlunar, er miðar að öruggri og skipulegri fangelsisvist og því að auðvelda föngum að fóta sig á ný í samfélaginu að afplánun lokinni. Hins vegar telur skrifstofan að enn megi bæta frv., sbr. umsagnir um einstaka ákvæði. Meðfylgjandi eru 4 fylgiskjöl.]

[Aðgát:

Aðstandendum fanga þykir það frv. um fullnustu refsinga sem nú er lagt fyrir Alþingi ekki fela í sér nægar úrbætur fyrir fanga og aðstandendur, þrátt fyrir að hljómur þess sé allur annar en áður var boðaður. Aðgát nefnir í þessu sambandi atriði varðandi *einangrun fanga frá samfélaginu, reglur sem snerta leyfi, ráðstafanir varðandi réttindi barna, símatíma, heimsóknir og önnur samskipti fanga við ástvini sína og umheiminn.*

Svo virðist sem himinn og haf séu á milli þeirra tækifæra sem íslenskir fangar og aðstandendur, annars vegar og norrænir fangar og aðstandendur, hins vegar, hafa til að viðhalda tengslum og efla samfélagslegar hugmyndir.

Á sama hátt og þörf er á markvissum fjölskyldu- og samfélagsúrræðum í fangavist er nauðsynlegt að fara að huga að öðrum meðferðarúrræðum. Það fangelsiskerfi sem þróast hefur hér á landi virðist ætíð taka mið af því sem hugsanlega gæti farið úrskeiðis í stað þess að einblína á það sem almennt færi vel.]